

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Úloha Mezinárodního měnového fondu při řešení krizí
The Role of the International Monetary Fund in Solving of Crises

Student: Bc. Lada Mičulková

Vedoucí diplomové práce: Ing. Eva Kovářová

Ostrava 2011

Místopřísežné prohlášení:

„Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou práci, včetně příloh, vypracovala samostatně. Přílohy č. 2, č. 3. č. 4 a č. 7, dané mi k dispozici, jsem samostatně doplnila“.

V Ostravě dne:

.....

Lada Mičulková

Obsah

1. Úvod	2
2. Vznik, vývoj a fungování MMF	4
2.1 Vývoj mezinárodní měnové spolupráce do roku 1944	4
2.2 Založení a fungování Mezinárodního měnového fondu	8
2.3 Finanční zdroje MMF	11
2.4 Organizační struktura Mezinárodního měnového fondu	16
2.5 Vývoj poslání a nástrojů Fondu od jeho vzniku po současnost	18
2.6 Shrnutí	25
3. Možnosti účasti MMF při řešení krizí	26
3.1 Vývoj poskytované pomoci Fondu	27
3.2 Dělení nástrojů pomoci Fondu	29
3.3 Nezvýhodněné nástroje pomoci Fondu	31
3.4 Nástroje pro posílení prevence před vznikem krizí	37
3.5 Zvýhodněné půjčky nízkopříjmovým zemím	39
3.6 Opuštění dluhů nízkopříjmovým zemím	42
3.7 Shrnutí	43
4. MMF a krize ve vybraných zemích od 90. let 20. století po současnost	44
4.1 Krize devadesátých let dvacátého století	44
4.1.1 Mexická krize	46
4.1.2 Asijská krize	51
4.2 Hospodářská krize v současnosti	55
4.2.1 Dopady hospodářské krize na vybrané země Evropské unie	56
4.2.2 Pomoc MMF vybraným zemím Evropské unie	58
4.3 Flexibilní úvěrová linka pro Polsko a Kolumbii	62
4.4 Shrnutí	63
5. Závěr	64
6. Seznam použité literatury	66

1. Úvod

Současná světová ekonomika je složitým systémem, který je provázaný vzájemnými mezinárodními ekonomickými vztahy. Na jedné straně prostřednictvím těchto ekonomických vazeb může docházet k růstu životní úrovně některých ekonomik, snižování chudoby či rozvoji některých méně rozvinutých ekonomik, na druhé straně v případě vyvolání paniky na některém trhu může docházet ke vzniku určitých problémů či krizí a k přelévání těchto nákaz na jiné ekonomiky.

Vzhledem k aktuální finanční krizi ve světě by prioritou každého státu mělo být především zajištění finanční stability. K zajištění finanční stability jednotlivé ekonomiky využívají nejrůznější formy nástrojů, avšak vlivem integrace finančních trhů se některé ořesy či náказы mohou šířit rychleji a nástroje jednotlivých ekonomik by v tomto případě nemusely již stačit. Z toho vychází potřeba vytvářet spolupráci na mezinárodní úrovni ve světě v oblasti finanční stability.

Finanční stabilitu v jednotlivých zemích světa zabezpečuje Mezinárodní měnový fond (dále i „MMF“ nebo „Fond“), což je jedním z jeho hlavních cílů. MMF je mezivládní měnovou a finanční organizací pod záštitou Organizace spojených národů, která vznikla ve čtyřicátých letech dvacátého století, v souvislosti s poválečným měnovým uspořádáním.

Hlavním cílem 40. let 20. století bylo vytvořit měnový systém, který by podporoval rozvoj mezinárodního obchodu, zajišťoval stabilitu mezinárodních hospodářských vztahů a vytvářel tak atmosféru vzájemné důvěry. Mezinárodní měnový fond je mezinárodní organizací, která tyto úkoly zajišťuje a kromě těchto činností dále svými nástroji podporuje vysokou míru zaměstnanosti a udržitelný ekonomický růst a také pomáhá snižovat chudobu se všemi jejími dopady napříč celým světem.

Činnost Fondu je vymezena v jeho základním dokumentu. Jedná se tzv. Brettonwodské dohody, neboli články Dohody o založení MMF a IBRD. Fond oficiálně zahájil svou činnost 27. 12. 1945, na základě podpisu dohody 29 členských států. Od roku 1945 se základna členských států stále vyvíjela a nyní je Fond organizací sdružující 187 zemí světa.

Diplomová práce je rozdělena do pěti kapitol. První úvod, pátá závěr. Druhá kapitola bude věnována vývoji, který předcházal vzniku Fondu a jeho možným variantám jednotlivých návrhů na nový poválečný měnový systém. Kapitola zahrnuje založení a fungování

Mezinárodního měnového fondu, vymezení jeho hlavních úkolů a cílů, finančních zdrojů, a jeho organizační strukturu. Dále se bude věnovat vývoji jeho poslání a nástrojů Fondu od 40. let 20. století po současnost.

Nástroje, zmíněné v rámci vývoje poslání Fondu uvedeného ve druhé kapitole, budou podrobněji popsány v kapitole třetí. Mechanismus pomoci Fondu je pro členské země důležitý, jelikož prostřednictvím jednotlivých nástrojů mají státy možnost čerpat prostředky v případě řešení určitých problémů. Jedná se především o pomoc zemím, které mají problémy s financováním deficitu obchodní bilance či pomoc zemím, jejichž ekonomiky jsou zasaženy krizí. Fond tyto nástroje musel přizpůsobovat vývoji ve světě a potřebám svých členů. Jednotlivým nástrojům Fondu bude věnována celá tato kapitola. Fond dělí své nástroje do dvou skupin, a to na nevýhodněné a zvýhodněné. Bohužel z důvodu velmi širokého množství informací a omezeného rozsahu práce bude o některých nástrojích řečeno jen stručně. V rámci této kapitoly bude zmíněn vývoj poskytované pomoci Fondu.

Čtvrtá kapitola je zaměřena na pomoc poskytovanou Fondem v období od devadesátých let 20. století do současnosti. Především devadesátá léta jsou charakteristická četnými měnovými a finančními krizemi ve světě. Kapitola bude zaměřena především na oblasti latinské Ameriky, kde se projevila dluhová krize v Mexiku a jihovýchodní Asie, i přesto, že další významnou krizí byla měnová krize v Brazílii či v Rusku. V části, která se bude týkat aktuálně v současnosti probíhající hospodářské krize, bude rozebrána pomoc jednotlivým ekonomikám členských zemí EU, které již požádaly Fond o finanční pomoc.

Cílem této práce je, na základě analýzy dostupných informací z oficiálních stránek MMF a dostupné literatury, zjistit postavení Mezinárodního měnového fondu při poskytování pomoci a řešení jednotlivých krizí ve světě.

Hypotéza: Poskytovaná pomoc Mezinárodního měnového fondu v zemích zasažených krizí byla dostatečně účinná a pomohla v těchto zemích k oživení jejich ekonomik.

2. Vznik, vývoj a fungování MMF

V rámci této kapitoly budou nastíněny hlavní důležité mezníky ve vývoji fungování Mezinárodního měnového Fondu. Začátek kapitoly bude věnován vývoji, který předcházel jeho vzniku a možným návrhům na založení nového měnového systému po 2 světové válce. Dále bude věnována pozornost založení a fungování Mezinárodního měnového fondu, jeho hlavním úkolům a cílům, finančním zdrojům a organizační struktuře. A v závěru této kapitoly budou uvedeny důležité mezníky ve vývoji poslání a nástrojů Fondu od 40. let 20. století po současnost, které budou navazovat na třetí kapitolu, která se bude věnovat jednotlivým nástrojům pomoci.

2.1 Vývoj mezinárodní měnové spolupráce do roku 1944

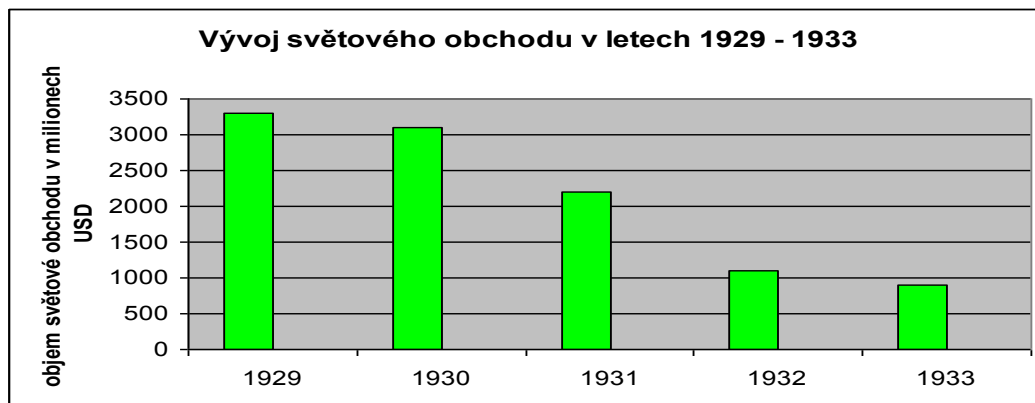
Ve světě, zničeném první světovou válkou, se zásada stabilního fungování měnových kurzů ukázala být bezúspěšná a otázka řešení širších mezinárodních měnových vztahů byla v této době velmi diskutovaná. Nová podoba mezinárodního měnového systému se stavěla na základě existence nadnárodních měnových institucí s vlastní organizační strukturou a vymezeným statutem činnosti a na dohodách uzavíraných na mnohostranném základě. Tyto dohody byly uzavírány s cílem vytvořit podmínky pro rozvoj mezinárodního obchodu a tím přispět k podpoře a udržení vysokého stupně zaměstnanosti a trvalého růstu reálného důchodu. Proto vznikla potřeba měnové instituce, která by vykonávala dohled v otázkách a činnostech měnové a finanční politiky nad ekonomikami na celém světě.

Za důležitý mezník jsou mnohými ekonomy považována 30. léta 20. století - období světové hospodářské krize. S cyklickou krizí 30. let 20. století se navíc projevila provázanost s krizí úvěrovou, což v důsledku vedlo k vypuknutí krize celého mezinárodního měnového systému, až po jeho rozpad.

Většina průmyslově vyspělých států v období krize 30. let 20. století prodělala závažné změny v hospodářském vývoji. Jak uvádí Sucharda (1979), hospodářská krize v období 1929 - 1933 se nejvíce promítla v poklesu průmyslové výroby o téměř 44 %. Dále došlo k poklesu objemu světového obchodu o zhruba 66 % v běžných cenách. Ten je možný vidět v grafu č. 2.1, kde na začátku krize byl objem světového obchodu přes 3000 mil. USD a v roce 1933 klesl na méně než 1000 mil. USD. Mezi charakteristické rysy tohoto období

patří vysoký stupeň nejistoty, deflační vlivy, rozsáhlé devalvace měn, pokles poptávky a investiční činnosti a propad světových cen.

Graf 2.1 - Vývoj světového obchodu v letech 1929 - 1933

Zdroj: Mezinárodní měnový fond, dostupný z: www.imf.org/external/about/histcoop.htm, vlastní úprava.

Jak uvádí Marková (2002), opuštěním vazby emitovaných peněz na zlato nastal ve světě ve 30. letech 20. století měnový chaos. Devalvace měn vyvolala nedůvěru v národní měny a narušila tak vzájemné zahraničně obchodní vztahy. Země reagovaly na tyto nepříznivé důsledky hospodářské krize zaváděním protekcionistických opatření, aby zabránily negativním dopadům krize na jejich vnitřní ekonomiky. Zásahy států směřovaly jak do vnitřního peněžního oběhu, tak i do mezinárodních peněžních vztahů, a to především formou devizových omezení¹. Postupně však státy zaváděly další formy omezení, které tak vytvářely nevhodné podmínky pro rozšiřování vzájemných obchodních vztahů. Jako příklad je možno uvést clearingové formy mezinárodních plateb². Takto zaváděná opatření však země dostávaly do stále větších problémů, klesala v nich zaměstnanost, ekonomická výkonnost, a to vše mělo dopad na životní úroveň obyvatel.

¹ Tato devizová omezení byla zaměřena na ovlivňování způsobu prodeje a nákupu drahých kovů a zahraničních měn, způsobu disponování zahraničními pohledávkami a závazky, způsobu poskytování a splácení úvěrů ve vztahu k zahraničí apod. Devizová omezení uplatňovaly jednotlivé země v různých formách a různou intenzitou.

² Tato forma je nevhodná při vytváření příznivého prostředí pro rozvoj zahraničně obchodních vztahů. Je založena na vzájemné vyrovnanosti plateb a omezuje tak rozsah vzájemné spolupráce dle možností slabšího partnera. Při clearingu není nutné k úhradám závazků a pohledávek používat peněžní prostředky, jelikož peníze v rámci vyrovnaní jejich obratu, slouží jen jako zúčtovací jednotka.

Vencovský (2000) za hlavní příčinu nevyřešených otázek měnového uspořádání uvádí, že jednotlivé státy nahlížely na danou situaci izolovaně, bez jakékoliv koordinace či společného vyjasňování názorů na příčiny a zvládnutí krize. Rovněž upozorňuje na nedostatek v tom, že neexistovala žádná mezinárodní měnové instituce, která by byla iniciátorem určitého programu.

Na obnovu celého měnového systému a řešení této problematické situace ve světě se konala řada konferencí a diskuzí. V tomto případě selhal i Finanční výbor Společnosti národů v Ženevě, jehož jednání v období 1929 až 1932 uvízla v rozporech. Rovněž ztroskotala i jednání londýnské Měnové a hospodářské konference na obnovu funkce zlatého standardu. Tato neúspěšná jednání o nalezení společného konsensu při zvládnutí měnové krize vedla pouze k jejímu dalšímu prohloubení, a to utváření určitých měnových skupin, tzv. měnových bloků³. Účastnické země jednotlivých bloků si udržovaly stálý kurz svých měn vůči vedoucí měně, ukládaly rozhodující část svých devizových rezerv v měně vedoucí země a v ní také prováděly své zahraniční platební operace. Tato měnová seskupení měla formu volného sdružení zúčastněných států, jelikož nebyly založeny na smluvním základě.

Světová krize 30. let 20. století pro další desetiletí vnesla nový pohled na řešení otázek v měnové oblasti a přinesla potřebu vytvořit instituci, které by se těmito otázkami zabývala.

Návrhy plánů nového měnového poválečného systému

Vytvoření mezinárodního systému, který by dohlížel nad zeměmi celého světa v oblasti měnové politiky, předcházela formulace řady návrhů. Velká Británie a USA zahájily v době 2. světové války debaty a navrhovaly plány pro novou mezinárodní hospodářskou stabilitu v poválečném světě (Hlaváček a Spáčilová, 2006). Proto byli pověřeni asistenti ministrů financí z obou těchto zemí na vypracování plánu pro určitou organizaci, či instituci, která by zemím na krátkodobé deficity platební bilance poskytla finanční pomoc.

V té době je možno hovořit o dvou významných plánech, a to o plánu **britském** (Keynesovém), uveřejněném ve formě Bílé knihy s názvem: „Proposal for an International

³ Mezi hlavní měnové bloky se řadil tzv. librový blok, dolarový blok, a oblast francouzského franku. Librový blok vznikl po zrušení zlatého standardu v Anglii a po devalvaci libry v roce 1931. Dolarový blok vznikl po pádu standardu zlaté mince v USA a po devalvaci dolaru v roce 1934. Byl tvořen zeměmi, které provedly devalvacemi svých měn ve stejném rozsahu jako USA. Oblast francouzského franku vytvořily po pádu zlatého standardu ve Francii v roce 1936 země s různým stupněm ekonomické a politické závislosti na Francii.

Clearing Union“ a **severoamerickém**, jehož autor byl Harry Dexter White a nesl název: „Proposal for a United and Associated Nations Stabilisation Fund“.

Myšlenka britského ekonoma a poradce britského ministra financí Johna Maynarda Keynesa byla založena na vytvoření mezinárodního zúčtovacího centra (clearingu) a mezinárodní měnové jednotky “bancor”. Jednotlivé země měly používat bancory k uhrazení deficitů platební bilance v rámci předem přidělené kvóty, a naopak země s platební bilancí v přebytku byly povinny tyto peníze přijímat. Cílem mezinárodního zúčtovacího centra bylo zajistit emitováním bancorů dostatečnou likviditu na trhu.

Druhý návrh, předložen ekonomem Harrym Dexterem Whiteem, původem ze Spojených států amerických, byl stavěn na myšlence vytvoření mezinárodního stabilizačního fondu a vytvoření měnové jednotky „unitas“, která, jak uvádí Vencovský (2000), měla odpovídat 10 zlatým dolarům, ve které by byly vedeny účty fondu. Rovněž by tato jednotka byla směnitelná za zlato nebo za měnu kterékoli členské země. Likvidita měla být zajištěna podíly členských zemí, které měly být z 50 % splaceny do zahájení činnosti fondu ve zlatě, národní měně členské země a státních cenných papírech (Hlaváček a Spáčilová, 2006).

Na počátku 40. let byly zformulovány další návrhy⁴ týkající se nového měnového uspořádání a posílení mezinárodních vztahů. Nakonec však za základní a výchozí byly považovány tyto dva výše uvedené plány, kde v konečném znění převážily prvky Whiteova plánu, resp. americké koncepce.

Hlavní důvody, proč došlo k potlačení britské koncepce, je podle Markové (2002) zavedení úplně nového systému mezinárodního clearingů, či neakceptovatelné dominantní postavení amerického dolaru.

⁴ Významnou pozornost vzbudil návrh kanadského ministra financí Ilsleye z července 1943 nebo z prosince roku 1943 vypracovaný plán pod vedením státního tajemníka Hammarskjolda - švédský měnový a hospodářský plán. Kanadský plán zahrnoval vytvoření mezinárodní měnové unie (International Exchange Union). Avšak jeho pojetí nebylo považováno za vlastní, nýbrž za jakousi obnovu stávajících koncepcí s důrazem na americký návrh. Švédský plán byl zaměřen na obnovu Švédska, jako poválečné země, podpory světového zahraničního obchodu, zejména dovozu do Švédska a udržení plné zaměstnanosti v zemi.

2.2 Založení a fungování Mezinárodního měnového fondu

Hlavním cílem 40. let 20. století bylo vytvořit měnový systém, který by podporoval rozvoj mezinárodního obchodu, zajišťoval stabilitu mezinárodních hospodářských vztahů a vytvářel tak atmosféru vzájemné důvěry.

Jak je všeobecně známo, jsou tato léta významná konáním mezinárodní konference v Bretton-Woods⁵, americkém lázeňském městečku New Hampshire. Zde byly, v období od 1. – 24. července roku 1944, za účasti delegátů ze 44 zemí položeny základy nového mezinárodního finančního poválečného systému. Příprava závěrečné konference byla předmětem jednání konference v Atlantic City. Na základě brettonwodské dohody došlo k ustanovení Mezinárodního měnového fondu (dále i „MMF“ nebo „Fond“) a Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj (IBRD⁶).

Dohoda o založení MMF vstoupila v platnost 27. 12. 1945⁷ po ratifikaci dohody 29 členských států. Fond byl podle brettonwoodských dohod považován za instituci, která bude dohlížet a vykonávat veškeré činnosti uvedených v člácích Dohody. Podpisu Dohody se účastnilo i bývalé Československo. Finanční operace Fondu byly zahájeny až 1. března 1947 a Washington byl ustanoven jako hlavní sídlo MMF.

⁵ Vencovský (2000) uvádí, že se konference v Bretton-Woods zúčastnilo zhruba 300 delegátů, expertů, technických poradců a ministrů financí. Největší delegací v čele s ministrem financí Henrym Morgenthauem byla delegace Spojených států amerických, druhou největší byla čínská delegace a po ní britská delegace pod vedením Johna Maynarda Keynesa.

⁶ International Bank for Reconstruction and Development.

⁷ Ustanovení dohody o založení MMF a IBRD vešly v platnost, po ratifikaci takovým počtem členských států, jejichž kvóty představovaly 65 % celkového objemu členských kvót. I přes ustanovení a oficiální zahájení činnosti MMF podle brettonwoodských dohod zůstaly otevřeny a nedořešeny některé otázky týkající se jeho činnosti. Setkání guvernérů MMF, které se konalo v březnu 1946 v USA ve státu Savannah, vyvrcholilo střety v otázkách ohledně sídla MMF, dále v postavení výkonných orgánů a otázek ohledně úvěrového krytí potřeb členských zemí. Dohoda o MMF nedefinovala konkrétní sídlo této instituce, čímž vznikl spor Velké Británie a USA. Velká Británie prosazovala jako sídlo New York, naopak USA – Washington. V závěru prosadily svůj názor USA, jako země s největší členskou kvótou. Spojené státy americké mají velmi významné postavení v rozhodování, díky své členské kvótě, mohou s ní nakládat jako s tzv. právem veta, což je však řadou autorů kritizováno.

Prvky nového měnového systému

Přijetím Dohody nového měnového uspořádání v Bretton–Woods fakticky nedošlo k převratným změnám. Šlo pouze o institucionální a legislativní zakotvení měnového systému, který se zformoval již ve druhé polovině 30. let jako **mezinárodní standard zlaté dolarové devizy**. Tato koncepce nového poválečného měnového systému byla založena na systému pevných měnových kurzů, vedoucí úloze zlata a amerického dolaru.

Členské země měly povinnost vyjadřovat parity svých národních měn v amerických dolarech nebo ve zlatě. Parity, vyjádřené ve zlatě nebo v amerických dolarech, byly chápány jako základ pro fungování kurzových vztahů. Deklarovaná parita amerického dolaru ke zlatu byla stanovena k 1. červenci 1944 v poměru 35 dolarů za trojskou unci ryzího zlata, resp. 0,888671 „grains“ ryzího zlata za jeden dolar.

Marková (2002) uvádí další principy tohoto systému, a to povinnost členských zemí konzultovat s Fondem každou změnu měnové parity přesahující 10 % parity původně schválené a povinnost členských států provádět vzájemné devizové operace a transakce pomocí tzv. pevných měnových kursů, které se odchylují od uvedené základní parity maximálně v rozpětí $\pm 1\%$.

Hlavní úkoly MMF

Činnosti MMF, podle Brettonwoodských dohod, byly zaměřeny na vytvoření systému volné směnitelnosti měn jednotlivých členských zemí, zachování stability kurzů jednotlivých měn, odstranění nebo alespoň omezení diskriminačních opatření v mezinárodním obchodu uplatňovaných v době hospodářské krize a poskytování úvěrů ze zdrojů fondu na krytí deficitů platebních bilancí.

Cíle fondu

Formulace hlavních cílů MMF zůstala po celou dobu jeho historie téměř beze změn, popřípadě došlo ke změnám jen nepatrně. Prioritním cílem Fondu byla měnová stabilita a jeho úkolem bylo vytvoření takové kursového systému, jehož mechanismus fungování by zabraňoval prudkým výkyvům měnových kursů a přispíval k udržení jejich dlouhodobé stability.

Sedláček (2008) uvádí tyto **cíle MMF**:

- Prostřednictvím stálé instituce, podporovat mezinárodní měnovou spolupráci, vytvořit mechanismus konzultací a spolupracovat při řešení problémů v mezinárodních měnových otázkách.
- Usnadňovat rozmach a vyvážený růst mezinárodního obchodu, který bude přispívat k podpoře a udržování vysokého stupně zaměstnanosti, reálného důchodu a k rozvoji výrobních zdrojů všech členů.
- Podporovat stabilitu měn, tím, že jednotliví členové budou udržovat řádná devizová ujednání, aby se tak předešlo konkurenčnímu znehodnocování měny.
- Napomáhat při vytváření mnohostranných platebních systémů pro běžné transakce, jejichž úkolem je odstraňovat devizová omezení mezi členy, která brání v rozvoji světového obchodu.
- Učinit své zdroje dočasně přístupné všem svým členům majícím potíže s platební bilancí, a umožnit napravit tak jejich poruchy ve vyrovnanosti, aniž by museli přijímat opatření, která by měla negativní dopad na národní ekonomiky a celkovou mezinárodní prosperitu.
- Zkrátit trvání a zmírnit stupeň nerovnováhy v mezinárodních platebních bilancích členů.

Všeobecně by se měl Fond ve své činnosti věnovat a řídit těmito cíli uvedenými v člancích Dohody. Fond svým členům pomáhá ve vyrovnaní přechodných výkyvů v platebních bilancích v podobě krátkodobých půjček v cizí měně. V jeho pomoci by však neměla převažovat úvěrová činnost.

Sucharda (1979) uvádí hlavní zásady pro čerpání prostředků na pomoc členským státům v případě řešení úvěrového krytí. Podstatou těchto zásad je, že úvěry poskytnuté MMF členským zemím mají sloužit jen na překlenutí sezónních, cyklických, či mimořádných výkyvů v platební bilanci. Nemá se jednat o prostředky určené na „pomoc nebo obnovu“, u poskytovaných úvěrů vždy musí jít o dočasnou výpomoc a je potřebné členskou zemí zajistit splácení úvěru formou tzv. „zpětného odkupu vlastní měny“.

2.3 Finanční zdroje MMF

Finanční zdroje Fondu se dělí do tří skupin. MMF používá vlastní, cizí a doplňkové zdroje. Vlastní zdroje Fondu tvoří splacené podíly členských států a zvláštní práva čerpání (dále i „SDR“). Fond využívá kromě vlastních zdrojů i zdroje doplňkové a cizí zdroje. Mezi doplňkové je možno zařadit Všeobecnou dohodu o zápůjčce s Novou dohodou o zápůjčce. Cizí zdroje představují půjčky na základě bilaterálně sjednaných smluv.

Dalším finančním zdrojem a součástí rezerv Fondu je zlato. MMF je jedním z jeho největších držitelů ve světě. Do září roku 2009 měl MMF k dispozici zásobu zlata v hodnotě 103 miliónů trojských uncí (3217 tun)⁸.

Vlastní zdroje

Mezi vlastní zdroje Fondu, jak je již výše uvedeno, patří splacené členské podíly a zvláštní práva čerpání (SDR). Splacené členské podíly jsou podíly členských států, které jsou členy spláceny Fondu ve výši vymezených členských kvót. Každému členskému státu je po jeho vstupu do Fondu přidělena členská kvóta, vyjádřená v SDR.

Při stanovení výše členské kvóty se vychází z ekonomických údajů dané země. Z počátku existence byly členské kvóty počítány podle tzv. brettonwodské formule. Ta v průběhu vývoje zaznamenala určité změny. Významných změn ve formulaci tohoto výpočtu došlo v období let 1982 – 1983. Marková (2006) uvádí, že touto změnou došlo k novému vymezení některých proměnných: národní důchod, byl nahrazen HDP a devizové rezervy byly rozšířeny o držbu zvláštních práv čerpání, ECU⁹ a rezervní pozici vůči Fondu. V současnosti je členská kvóta odvozována: od výše HDP v běžném roce, průměrných měsíčních devizových rezerv v běžném roce, ročních průměrných devizových plateb, ročních průměrných devizových příjmů a od variability běžných devizových příjmů definovaných jako standardní odchylka od 5letých klouzavých průměrů.

⁸ Podle oficiálních stránek MMF schválila Výkonná rada 18. 9. 2009 prodej 1/8 tun zlata. Šlo o prodej zlata ve výši 12,97 miliónů trojských uncí (403,3 tun). Podle údajů k červenci 2010 je MMF v současné době držitelem 93,8 miliónů trojských uncí (2 917, 1 tun) zlata.

⁹ ECU byla evropská měnová jednotka, která jako košová měnová jednotka zemí Evropských společenství sloužila, v rámci Evropského měnového systému od roku 1979 do ledna 1999, k zúčtování mezinárodních operací.

Fond od svého vzniku disponoval celkovou výší členských kvót ve výši 8,7 mld. USD, kde téměř jedna třetina (2,8 mld. USD) členských kvót připadala USA (Vencovský, 2000).

Jak se vyvíjely členské kvóty v porovnání s vývojem členské základny Fondu je možno nalézt v příloze č. 1. V období let 1955 - 1965 je možné vidět významný nárůst členské základny Fondu. Došlo k navýšení téměř o 60 států. Šlo především o africké státy, které v této době získaly svou nezávislost.

Pravidelná revize členských kvót se provádí co pět let. Výkonná rada může rozhodnout o revizi v kratším časovém intervalu, v případě přistoupení další země nebo jako reakci na probíhající změny ve světě. Jakákoliv změna kvót musí být schválena 85 % - ní většinou Výkonné rady. V roce 2008 proběhla poslední, třináctá generální revize členských kvót a byla ustanovena jejich celková výše na 217,4 miliardy SDR (přibližně 341 miliard amerických dolarů). Při této 13. revizi nebylo nutné zvýšení. Další plánovaná revize členských kvót je plánovaná za pět let na rok 2013, avšak skupina G20 v roce 2009 dohodla, že by revize kvót měla proběhnout o dva roky dříve, a to do ledna 2011. Čtrnáctý přezkum kvót by měl mít za následek nárůst kvót o 100 % (MMF, 2010).

MMF (2011) uvádí, že Česká republika do Fondu vstoupila 1. 1. 1993. Výše její členské kvóty je stanovena ve výši 819,3 mil. SDR. Procentuální podíl na celkové výši členských kvót je pro ČR velmi nízký, činí 0,38.

V současné době se o tuto členskou kvótu dělí 187 členských zemí¹⁰. Ke značnému navýšení členských kvót, téměř o 45 %, došlo po 11. revizi v roce 1998 v souvislosti s asijskou měnovou krizí.

Členská kvóta zohledňuje ekonomickou úroveň země, její účast ve světovém obchodě i výši devizových rezerv. Ze 100 % je každá členská země povinna splatit 25 % členské kvóty ve směnitelných měnách (do roku 1978 ve zlatě, od roku 1978 v SDR), která je uhrazena převodem rezervního aktiva u zahraniční banky ve prospěch Fondu. Dalších 75 % je splaceno v národní měně daného členského státu ve formě vkladu státu nebo vládních obligací, které se ukládají u centrální banky dané země (Marková, 2002).

¹⁰ Poslední 187 zemí, je Tuvalu. Tuvalu vstoupilo do MMF v červnu roku 2010 Tuvalu neboli Lagunové ostrovy, je ostrovní stát v Oceánii. Leží mezi Havají a Austrálií.

Zvláštní práva čerpání

Zvláštní práva čerpání¹¹ byla zavedena v březnu 1968, vzhledem k rostoucí nedůvěře v americký dolar a zlato. Zvláštní práva čerpání slouží jako doplňující mezinárodní rezervní aktivum k doplnění oficiálních rezerv členských zemí, ale také jako zúčtovací jednotka MMF. Účinnosti SDR nabyla podle dohody z Ria de Janeiro v červenci 1969 (Sucharda, 1979).

Zvláštní práva čerpání měla usnadnit platební styk mezi členskými státy MMF v době, kdy u nich vznikl problém nedostatku zlata k vyrovnání salda jejich platebních bilancí. Možnosti využití SDR se postupem doby rozšiřovaly a nyní je možné SDR použít jak k vyrovnání platební bilance, tak možnosti doplnění svých devizových rezerv, ale také k operacím jako jsou swapové obchody a termínované operace¹². SDR mohou členské státy vyměnit za volně směnitelnou měnu jiných států MMF (Marková, 2002).

Hodnota SDR byla původně vyjadřována ve zlatě. Jednotka SDR se rovnala 0,888671 g ryzího zlata, jehož hodnota v té době odpovídala 1 USD. V roce 1974 byla zrušena směnitelnost SDR za zlato a následná směnitelnost SDR byla založena na základě tzv. „koše měn“. Měnový koš, (viz Příloha č. 2), byl v období 1. 7. 1974 - 30. 6. 1978 složen z 16 - ti měn. Měny v něm byly zastoupeny díky významným podílům jednotlivých zemí na světovém obchodě a tyto podíly se pak staly základem pro odvození jednotlivých vah měn v tomto koši. 1. ledna 1981 došlo ke snížení počtu měn v měnovém koši a hlavními měnami se stal americký dolar, západoněmecká marka, francouzský frank, japonský jen a britská libra. V těchto měnách jsou nejvíce ukládány devizové rezervy jednotlivých zemí. Po roce 1999, došlo k další redukci měn v měnovém koši a západoněmecká marka společně s francouzským frankem byly nahrazeny společnou měnou Euro. V současné době jsou v měnovém koši zastoupeny tyto měny: americký dolar, japonský jen, britská libra a Euro.

Doplňkové finanční zdroje

Mezi doplňkové zdroje je možné zařadit tzv. Všeobecnou dohodu o zápůjčce a Novou dohodu o zápůjčce.

¹¹ Angl. Special Drawing Rights.

¹² Swapový obchod je obchod, při němž může jedna členská země převést SDR jiné členské zemi za ekvivalent národní měny s tím, že po určité době odkoupí zpět SDR za dohodnutý kurz. Termínované operace jsou operace, při nichž členské země mezi sebou nakupují nebo prodávají SDR za národní měny k pozdějšímu datu (Marková, 2002).

Všeobecná dohoda o zápůjčce (angl. General Arrangement to Borrow, dále i „GAB“) je považována za **hlavní doplňkový zdroj** Fondu, jejím prostřednictvím se vyspělé členské státy Fondu mezi sebou zavázaly poskytnout své měny k financování potřeb a požadavků země, která se ocitne v problémech a to ve výši 6,4 mld. SDR. K uzavření dohody došlo v roce 1962 a mezi zakládající země GAB patří: Francie, Itálie, Belgie, Německo, Japonsko, USA, Nizozemí, Velká Británie. Nejvíce se na GAB podílí USA.

V roce 1983, v souvislosti s tlakem na zdroje Fondu v době objevujících se krizí, proběhla první úprava dohody. V rámci ní došlo k navýšení částky pomoci z původních 6,4 mld. SDR na 17 mld. SDR, novým členem GAB se stalo Švýcarsko a Saudská Arábie na základě asociační dohody poskytla 1,5 mld. SDR, které bude mít GAB rovněž k dispozici. Celková výše úvěru GAB činí 18,5 mld. SDR.

Za celou dobu existence této dohody, byla již 10 krát obnovena, v intervalu co 4 – 5 let a také 10 krát použita. Naposledy byla použita částka 1,4 mld. SDR pro pomoc v souvislosti s financováním Extended Arrangement (Rozšířené ujednání) pro Rusko, která byla v celkové výši 6,3 miliardy SDR.

V souvislosti s finančními krizemi v 90. letech 20. století došlo k rozhodnutí o ustanovení **Nové dohody o zápůjčce** (angl. New Arrangement to Borrow, dále jen „NAB“). K jejímu podpisu došlo 27. 11. 1997 zástupci šestadvaceti členských zemí¹³. Její podstatou bylo udržet stabilitu měnového systému a v případě problémů poskytnout pomoc MMF až do výše 34 mld. SDR (Marková, 2006).

Členské země v rámci Všeobecné dohody o zápůjčce a Nové dohody o zápůjčce mohou disponovat s finančními prostředky až ve výši 52,5 mld. Podmínkou je, že čerpání z obou zdrojů nesmí přesáhnout 34 mld. SDR.

V souvislosti s probíhající světovou krizí byl v březnu roku 2010 vydán návrh na rozhodnutí o úpravě Nové dohody o zápůjčce. Na základě tohoto návrhu má dojít k rozšíření současných členských států o 13 dalších nových členů NAB¹⁴ a zvýšení objemu NAB

¹³ Zakládající členové NAB jsou: Austrálie, Rakousko, Centrální banka Chile, Belgie, Kanada, Dánská centrální banka (Danmarks Nationalbank), Bundesbank, Finsko, Francie, Hong Kong, Itálie, Japonsko, Korea, Kuvajt, Lucemburk, Malajsie, Nizozemí, Norsko, Saudská Arábie, Singapur, Španělsko, Švédská centrální banka (Sveriges Riksbank), Švýcarská centrální banka (Swiss National Bank), Thajsko, Spojené království, USA.

¹⁴ Noví členové: Izrael, Brazílie, Čína, Kypr, Řecko, Indie, Irsko, Mexiko, Nový Zéland, Filipíny, Portugalsko, Ruská federace, Jižní Afrika.

z 34 mld. SDR na 367,46736 mld. SDR. Zvýšení poskytnuté částky zeměmi Fondu se nedotkne Kuvajtu, Malajsie, Kong Kongu a Thajska. Naopak k výraznému zvýšení dojde např. u USA, Japonska a Německa.

Cizí zdroje Fondu

Mezi cizí zdroje Fondu je možné řadit tzv. bilaterálně sjednané půjčky. Jedná se čerpání dočasné, k němuž se přistupuje jen v případech nutnosti k profinancování mimořádných potřeb členských zemí.

Jako příklad je možno uvést bilaterální dohodu na poskytnutí půjčky Evropskou unií MMF, ke které se EU zavázala v březnu roku 2010. Celková výše pomoci, na které se členské státy EU dohodly, je ve výši 75 mld. EUR. Pro Českou republiku, jakožto členskou zemi EU, z toho vyplývá povinnost odvést 1,03 mld. EUR (v přepočtu okolo 27 mld. Kč).

Ministr financí Miroslav Kalousek pro týdeník Euro uvedl, že „Česká republika patří do skupiny států, které se budou podílet na pomoci MMF a tím jako jedna z mála ze zemí střední a východní Evropy si může dovolit uvolnit pro MMF finanční prostředky“. ČR bude úvěr pro MMF financovat z devizových rezerv ČNB, čímž nedojde k navýšení jejího zadlužení.

Kromě toho ještě existuje samostatná dvoustranná dohoda MMF s Japonskem. K dohodě se postupem času připojila Kanada a Norsko.

V rámci této dohody se Japonsko na summitu G-20 v listopadu 2008 zavázalo MMF zapůjčit až 100 mld. USD (přibližně 68 mld. SDR). Dohoda byla schválena v únoru 2009. Japonská vláda má v úmyslu navrhovaný úvěr Fondu použít na podporu zemím, které v současné globální finanční krizi potřebují včasnou a účinnou pomoc pro problémy při vyrovnaní svých platebních bilancí.

V březnu 2009 norský ministr financí Fondu oznámil, že ministerstvo financí a Norská centrální banka poskytne příspěvek na tuto dohodu ve výši 30 mld. norských korun (což je zhruba US 4,5 mld. USD nebo 3 mld. SDR), aby se finanční zdroje MMF na pomoc dalším zemím navýšily.

Na dalším summitu G-20 v dubnu 2009 se na pomoc Fondu v době krize přihlásila i kanadská vláda, kdy oznámila svou ochotu půjčit Fondu až na 10 mld. USD. Tato dohoda vešla v platnost v červnu 2009. Dohoda je dalším důležitým příspěvkem k mnohostrannému úsilí k zajištění finančních zdrojů fondu. Tato dohoda navazuje na předchozí dohodu s Japonskem.

2.4 Organizační struktura Mezinárodního měnového fondu

Pro zajištění hladkého průběhu celého řídicího mechanismu a plnění úkolů a poslání, bylo potřebné vytvořit organizační strukturu Fondu. Tento mechanismus musí disponovat dostatečnými finančními prostředky, pro naplnění jeho cílů a vizí a splňovat podmínky efektivnosti a legitimacy. Sedláček (2008) tento systém řízení nazývá corporate governance. Klíčovými prvky corporate governance, které se společně podílí na hlavní činnosti MMF, jsou:

- Rada guvernérů,
- Výkonná rada,
- Mezinárodní měnový a finanční výbor,
- generální ředitel a
- pracovníci a zaměstnanci Fondu.

Nejvyšším a zároveň rozhodovacím orgánem MMF je **Rada guvernérů**, v níž je každý členský stát zastoupen jedním guvernérem a jedním náhradníkem guvernéra¹⁵ (např. ministr financí, ministr pro rozvoj nebo guvernér centrální banky). Doba, na kterou jsou guvernéři v této funkci, je dána délkou jejich funkce, kterou vykonávají ve své zemi. Tzn., do doby, než je jmenován jejich nástupce.

Podle informací MMF se konalo první zasedání Rady guvernérů v březnu roku 1946 v Savannah (město v USA ve státě Georgia). Rada guvernérů se setkává každý rok na podzim¹⁶. Na základě rozhodnutí z roku 1953 bylo ustanoveno, že výroční zasedání Rady guvernérů se budou konat vždy dva roky po sobě ve Washingtonu a třetí rok v některé jiné členské zemi¹⁷.

¹⁵ Guvernérem pro Českou republiku byl od roku 2005 Zdeněk Tůma. 30. 6. 2010 rezignoval a s platností od 1. července 2010 jej nahradil Miroslav Singer (ČNB, 2011).

¹⁶ V případě žádosti alespoň 15 členských států, či skupiny zemí s 1/4 celkové hlasovací síly může být svoláno tzv. mimořádné setkání.

¹⁷ Setkání v zahraničí se od roku 1997 konala v Hong Kongu, Čína (1997), Praze, ČR (2000), Ottawě, Kanada (2001), Dubai – Spojené Arabské Emiráty (2003), Singapur (2006), Istanbulu - Turecko (2009). Následující výroční zasedání se budou konat ve Washingtonu. Jarní zasedání je plánováno na 16. – 17. 4 2011 a výroční zasedání v září 24. – 26. 2011.

8. – 10. října 2010 se konalo výroční zasedání MMF a WB ve Washingtonu D. C. Řešeny zde byly otázky globálního charakteru týkající se finanční stability, účinné pomoci a dalšího hospodářského rozvoje s důrazem na snižování chudoby v rozvojových zemích. Tohoto výročního zasedání se zúčastnili i zástupci mezinárodních organizací jako je OECD (Organization for Economic Cooperation and Development) a OPEC (Organization of the Petroleum Exporting Countries).

Rada v rámci svých kompetencí může rozhodnout o změnách statutu Fondu, přijímáním, či ukončení členství států, může ale i rozhodnout o úpravě členských kvót či emisi SDR. Rada guvernérů může podle svého uvážení ustanovit poradní výbory. V roce 1974 zřídila tzv. Prozatímní výbor, který byl určen k řešení otázek fungování mezinárodního měnového systému. Ten však byl v listopadu 1999 transformován na Mezinárodní měnový a finanční výbor.

Mezinárodní měnový a finanční výbor je poradní orgán skládající se z 24 guvernérů. Připravuje návrhy na změny mezinárodního měnového systému včetně návrhů na řešení případně nastalých krizových situací. Ve spolupráci se Světovou bankou zřídil MMF Rozvojový výbor, který je rovněž poradním orgánem pro koordinaci transferů reálných zdrojů do rozvojových zemí.

Rada výkonných ředitelů řídí běžné záležitosti Fondu. Je složena z generálního ředitele z 24 výkonných ředitelů. Jsou to především zástupci 6 zemí s nejvyššími členskými kvótami USA, Německo, Japonsko, Francie, Velká Británie, Saudská Arábie¹⁸. Zbývající výkonní ředitelé zastupují určitou skupinu zemí¹⁹. Scházejí se jednou týdně, kde projednávají zprávy misí vysílaných Fondem do jednotlivých zemí (při čerpání finančních zdrojů). V rámci svých kompetencí řeší administrativní a operativní záležitosti, především kursovou politiku, opatření Fondu v rámci finanční pomoci členským zemím a konzultace se členy. V srpnu 2010 však došlo na půdě MMF k vyhocení vztahu mezi evropskými státy a USA. Washington dlouhodobě usiluje o zúžení křesel ve výkonné radě v řadách evropských států. Došlo by k tomu, že by evropské státy ztratily svůj vliv, například při schvalování pomoci státům zasažených krizí.

¹⁸ Za Evropu vlastním křeslem v Radě výkonných ředitelů disponuje: Německo, Francie, Velká Británie, Belgie, Nizozemsko, Španělsko, Itálie, Dánsko a Švýcarsko.

¹⁹ Česká republika je členem tzv. belgické skupiny, kde kromě ní a Belgie je dále Rakousko, Bělorusko, Maďarsko, Kosovo, Lucembursko, Slovenská republika, Slovinsko, a Turecko. Belgická skupina disponuje 4,83 % hlasy na celkovém hlasování (IMF, 2011).

Generální ředitel současně zastává funkci předsedy Výkonné rady, kterou je volen a vrchního ředitele MMF. Účastní se zasedání Výkonné rady bez možnosti hlasování, avšak s výjimkou rozhodujícího hlasu při jejich rovnosti. Generální ředitel nezastává funkci guvernéra ani výkonného ředitele. Podle nepsaného práva MMF se generálním ředitelem nemůže stát Američan, vždy jen Evropan.

Sídlo hlavní kanceláře MMF se nachází ve Washingtonu, kde pracuje většina zaměstnanců Fondu. Jedná se o velmi schopné pracovníky. Další administrativní pracovníci jsou umístěni zejména v Paříži, Ženevě, Tokiu a při OSN v New Yorku.

Platy všech zaměstnanců Fondu, ať už se jedná o guvernéra, či ředitele výkonné rady nebo administrativního pracovníka, nepodléhají zdanění. Zdanění, celní či správní poplatky se rovněž nevztahují ani na majetek a příjmy Fondu. Navíc majetek, který Fond vlastní, je vyňat z pravomocí soudu v daných zemích, na kterých se nachází. Sám Fond s ním může volně nakládat a vést právní řízení, majetek je chráněn před, prohlídkou, zabavením, propadnutím či případnému vyvlastnění.

2.5 Vývoj poslání a nástrojů Fondu od jeho vzniku po současnost

Od čtyřicátých let, od doby co vznikl MMF, až po současnost se ve světové ekonomice událo mnoho významných strukturálních změn. I přesto, že hlavní cíle Fondu, které byly formulovány v oblasti regulatorní, finanční a konzultační, přetrvaly od jeho založení do současnosti, Fond musel reagovat na změny ve světě a přizpůsobovat tak svá poslání a nástroje aktuálním potřebám zemím ve světě.

Z počátku existence Fondu byla jeho angažovanost v úvěrových operacích velmi nízká, napomáhal svým členům v zavádění konvertibility měn pro běžné platby a v odstraňování bariér zahraničního obchodu. Podle zakládajících článků Dohody, jedinou možností, jak země mohly v tomto období od Fondu získat prostředky, bylo využití politiky tranší. Šlo o **tranši úvěrovou a rezervní tranši**. Tranše je všeobecně definovaná jako možnost čerpání dohodnuté půjčky nebo její části (podrobněji bude její princip fungování rozebrán v kapitole č. 3).

Na počátku 60. let 20. století nastala změna v jeho dalším fungování a rozrostla se jeho finanční pomoc. Fond doplnil svou pomoc financování nerovnováhy platební

balance financováním specifických účelům. Tím reagoval na měnící se celosvětové prostředí. Za tímto účelem vznikaly nové druhy finanční pomoci, které Fond zaváděl v reakci na rostoucí požadavky ekonomicky slabších členských zemí. Na pomoc rozvojovým zemím při řešení problémů souvisejících s dočasnými cenovými výkyvy u vývozu surovin byla v roce 1963 zřízena vůbec první facilita, která se nazývala Kompenzační finanční facilita.

V souvislosti se sezónními výkyvy cen surovin na světových trzích na konci 60. let 20. století vznikla další facilita financování nárazníkových zásob. Ta byla určena na pomoc financování deficitu platebních bilancí v rozvojových zemích, za účelem zabránění dalším možným spekulativním cenovým pohybům.

Mnohými významnými událostmi jsou typická i sedmdesátá a osmdesátá léta dvacátého století. Došlo k rozpadu bretonwodského měnového systému a vzniku hned několika krizí. V roce 1973 proběhla první ropná krize. Rok 1979 byl poznamenán další ropnou krizí a začátkem 80. let se začaly země dostávat do problémů a určité země se ocitly v krizích dluhových.

Sucharda (1979) označuje mezinárodní měnovou soustavu této doby plné převratných změn a nejistot názvy jako např. „Evropa a měnový chaos“, „Světový měnový zmatek“, „Peníze ve víru“, či „Soustava v tísní“, apod.

V souvislosti s ropnou krizí v roce 1973 začaly prudce růst ceny ropy a energií, to vše se promítlo do snížení spotřeby i poklesu investic a světová ekonomika začala upadat do recese. Země dovážející ropu se musely potýkat s deficitem běžného účtu, zatímco u vývozců ropy došlo k jejich podstatnému zlepšení a přebytkům. Ty byly recyklovány prostřednictvím světových finančních center do rozvojových zemí, které nebyly schopny své výdaje omezit (Stavárek, 2003). V reakci na probíhající ropné krize ve světě zavedl fond v roce 1974 **Ropnou facilitu**.

Společně s ropnou facilitou vznikla **Rozšířená facilita** určená pro specifické účely. Byla poskytována zemím, které utrpěly závažnými problémy v oblasti platební bilance, způsobené makroekonomickými a strukturálními problémy.

S cílem ztlumit tlaky na stabilitu bretonwoodského systému fixních devizových kurzů MMF vyvinul a začal používat v průběhu tohoto období nové rezervní aktivum, SDR, které pomohlo doplnit rezervy největších věřitelů (blíže viz výše uvedená zvláštní práva čerpání).

Fungování MMF v období sedmdesátých let dvacátého století

Za významný mezník poloviny 70. let 20. století je považován **rozpad brettonwoodského měnového systému**. Na rozpadu původního poslání MMF měl významný podíl prudký pokles ekonomiky USA vzhledem ke světové ekonomice.

K definitivnímu pádu mezinárodního měnového systému založeného na brettonwoodských dohodách došlo koncem roku 1975. Očekávalo se, že MMF, který měl zajišťovat fungování fixních směnných kurzů, ztratí smysl a rovněž zanikne. Fond však potvrdil svoji životaschopnost a potřebnost v dalším vývoji (Procházka, Sedláček, 2004).

O rok později, na základě výsledků konané konference v jamajském Kingstonu v roce 1976, byly položeny základy nového měnového systému. **Nový měnový „jamajský“ systém** nahradil výchozí Breetonwoodské dohody. Jedná se o jejich druhou novelizaci a nová úprava statutu Fondu vstoupila v platnost 1. 4. 1978. Došlo ke změně hlavní zásady předchozího systému, pevný kurz měnových systémů byl nahrazen tzv. floatingem (systémem pohyblivých kurzů). Došlo tak k opuštění koncepce dlouhodobé kursové stability a nad vývojem a pohybem měnových kurzů byly plně zodpovědné jednotlivé členské státy.

Klíčovým bodem tohoto nového měnového systému bylo, že si každá členská země MMF mohla sama, na základě vlastních preferencí, zvolit devizový režim, včetně možnosti nechat kurz volně plavat. Povinností členských států bylo podávat potřebné informace Fondu a intervenovat na devizových trzích, pokud by hrozily značné výkyvy devizového kurzu (Stavárek, 2003).

V rámci nového měnového systému Fond pro členské státy vypracoval v roce 1975 **klasifikaci měnových kurzů**, rozdělenou **do tří hlavních skupin** uvedených níže. Členové Fondu svou měnu mohou vázat na některé z klíčových směnitelných měn nebo ke koši vybraných měn. Vazba měn na zlato je však již zakázána.

Marková (2006) uvádí tyto **tři skupiny měnových systémů**:

- Pevné měnové kurzy - zde patřilo 5 systémů s pevnou vazbou na jednu národní měnu nebo na měnový koš, a to buď standardizovaný (SDR) nebo individuální, tvořený měnami, podílejícím se rozhodujícím způsobem na platebním styku dané země.
- Měnové kurzy s omezenou oscilací – ty zahrnovaly dva systémy, ve kterých byl pohyb kurzu národní měny limitován oscilačním pásmem.

- Měnové kurzy pohyblivé – tady byl zařazen systém volně pohyblivých kurzů, systém s řízenou pohyblivostí a systém s častými úpravami ústředního kurzu²⁰.

Fond, přes všechny významné zásahy do svých zásad, nezměnil svůj hlavní cíl, pro který byl zřízen, a to na pomoc zemím, jejichž platební bilance jsou v nerovnováze. Nově založený systém navíc zdůrazňuje princip symetrie, oproti dřívějšímu principu asymetrie²¹. Ten je založen na řešení problémů deficitů i přebytků platební bilance.

Fungování MMF v období osmdesátých až devadesátých let dvacátého století

Na počátku 80. let 20. století se řady rozvojových zemí dovážející ropu dotkla první vlna dluhové krize především v zemích v oblasti latinské Ameriky a jihovýchodní Asie. MMF v období této dluhové krize posílil svou úlohu a stal se hlavním centrem mezinárodního měnového systému. Fond vystupuje jako aktivní partner při jednáních o restrukturalizaci dluhu mezi dlužníky a věřitelskými bankami. MMF začal s realizací tzv. dluhové strategie²² (Sedláček, 2008). Krizím, které postihly zejména státy Latinské Ameriky, jihovýchodní Asie, bude podrobně věnována pozornost ve čtvrté kapitole, z důvodu jejich značného významu, rozsahu a dopadu.

Dluhové krize rozvojových zemí v letech 1981 – 1990 znamenaly pro Fond další nárůst objemu úvěrové činnosti MMF. V souvislosti s ní byly Fondem v rámci doplňkových facilit zřízena **Rozšířená facilita strukturálního přizpůsobení** (viz kapitola č. 3). Cílem jejího zavedení v roce 1986, bylo poskytnout dodatečnou pomoc rozvojovým zemím s nízkou ekonomickou úrovní. Prostředky byly získávány z dříve poskytnutých úvěrů v rámci Svěreneckého fondu a příspěvky hospodářsky vyspělých zemí. Po celém desetiletí úspěšného

²⁰ U této klasifikace měnových kurzů se však postupem času ukázala řada nedostatků, šlo např. o nedostatečnou transparentnost systému a omezené možnosti Fondu nad dohledem kurzové politiky, kterou přebraly členské státy. Členové Fondu se často neřídili nahlášeným měnovým kurzem, který se zavázali uplatňovat. V roce 1999 byla tato klasifikace měnových kurzů, na základě uvedených důvodů, zrušena a zavedena nová. V příloze č. 3 jsou nastíněny charakteristiky jednotlivých systémů měnových kurzů.

²¹ Systém asymetrie řešil jen problémy v souvislosti s deficitem platební bilance.

²² Zadlužená země, která žádala MMF o pomoc, musela akceptovat podmínky stabilizačního programu, na jehož základě bylo dohodnuto, že věřitelské banky umožní dlužníkům svůj dluh uhradit za lepších podmínek, např. prodlouží dobu splácení nebo sníží úrokové sazby.

fungování rozšířené facility pro strukturální přizpůsobení, došlo v roce 1999 k její přeměně na **Facilitu na snížení chudoby a na podporu růstu**.

Devadesátá léta 20. století jsou charakteristická změnami jak v ekonomické, tak politické oblasti. Pád komunismu a přechod od centrálně plánovaných ekonomik k tržním ekonomikám je toho náležitým příkladem. Konec studené války a rozpad sovětského bloku znamenaly pro Fond značné rozšíření členské základny a navíc řešení nových úkolů, které doposud neřešil. Fond byl nucen opět reagovat na potřeby členských zemí, především těch, které přecházely na tržní ekonomiky a poskytnout jim finanční podporu do doby, než se jim podaří vstoupit na mezinárodní kapitálové trhy. Důležitou roli sehrál Fond i při výchově nové generace odborníků v oblasti měnové a fiskální politiky, bankovního dohledu a statistiky.

Fond v době svého založení nepočítal s úlohou a dohledem nad soukromými finančními toky. Tato úloha Fondu se především v průběhu 90. let, kdy docházelo k významné liberalizaci kapitálu, ukázala jako velmi omezená. Fond v tomto směru zaostával. To navazuje na další vývoj, kdy v polovině 90. let 20. století lze zaznamenat další vlnu propukujících krizí po celém světě. Od krizí v předchozím desetiletí se liší tím, že se projevují na kapitálových účtech, jedná se o novou formu tzv. krizí nové generace. Předchozí krize vznikaly na běžném účtu platební bilance.

Na výše zmíněné okolnosti probíhající v 90. letech, Fond reagoval a zavedl další dvě facility, a to **Doplňkovou rezervní facilitu**, která byla určena na pomoc zemím zasažených druhou vlnou dluhové krize v Asii. A facilitu, která slouží od roku 1999 jako preventivní pomoc na ochranu proti přenesení krize z okolních zemí a tou je **Kontingentní úvěrová linka**. Blíže o Doplnkové rezervní facilitě a Kontingentní úvěrové lince v kapitole č. 3.

Současná činnost MMF

Cihelková (2008) uvádí, že krize v devadesátých letech dvacátého století vedly u řady mezinárodních organizací k významnému přehodnocení pohledu na příčiny krizových jevů, které se ve světové ekonomice za poslední léta udály. To je možné také říct u MMF. Na začátku nového tisíciletí se proto začalo hovořit o nové finanční architektuře. Primárním cílem nové finanční architektury bylo redukovat nadměrnou volatilitu finančních toků²³ a cen

²³ Volatilitou rozumíme nestálost, kolísání výnosových měr, měnových kurzů anebo cen investičních instrumentů. Měřítka rizika - čím vyšší je volatilita cenného papíru, tím větší je riziko ztráty.

aktiv, slabost domácích finančních systémů a zajistit nebezpečí nákazy i u relativně zdravých ekonomik při náhlé panice mezi investory.

V současné době se hovoří o nové úloze a poslání MMF. Nová úloha Fondu se týká:

- řešení problému nedostatečné mezinárodní likvidity,
- pomoci při řešení zadluženosti rozvojových zemí,
- pomoci při řešení finančních krizí,
- výzkumné, informační a poradenské činnosti.

Politika Fondu nyní klade důraz na posílení dohledu na mezinárodní finanční stabilitu ve světě, kde Fond hraje svou úlohu dohlázele.

Při příležitosti šedesátého výročí založení MMF v roce 2004 tehdejší ředitel Fondu Rodrigo de Rato zhodnotil dosavadní činnosti Fondu a nastínil otázky jeho budoucího nasměrování. V této době začala spousta zemí světa zaznamenávat oživení svého ekonomického růstu a jejich poptávka po zdrojích Fondu začala prudce klesat. Fond se však dostal do paradoxní situace. Když se světové ekonomice dařilo dobře, zažíval svá nejhubenější léta. Fond se začal dostávat do problémů a sám neměl příliš finančních prostředků na financování své činnosti.

Proto o rok později Rodrigo de Rato představil svou vizi reformy. Ta se týkala reformy kvót a posílení regionální spolupráce. Předchozí reformy, které byly zvažovány v polovině 90. let, nebyly však dokončeny z důvodu vzniku asijské krize.

Velmi problematické je vyjednávání se zeměmi rozvojovými. Některé dynamicky se rozvíjející ekonomiky začaly mít pocit, že nejsou adekvátně zastoupeny a nedostává se jim stejného zacházení. Většina z nich nepovažuje za dostatečnou revizi kvót z roku 2008 a odmítají ji ratifikovat. Avšak ani podle nové revize kvót, která by měla být dokončena k roku 2011, k žádným významným posunům jejich hlasovací síly nedojde. Země požadovaly posun o min. 5 %, avšak maximálně dojde k jejich posílení o 3 %.

Je známo, že veškeré aktivity a činnost Fondu jsou pod tzv. „vládou“ USA. Mají největší podíl na hlasování (až 17 %), čímž se stávají největším hráčem Fondu a mají možnost při rozhodování uplatnit právo veta. Zrovna USA byly spouštěčem světové finanční krize, která postihla a začala se šířit řadou průmyslově vyspělých zemí. Zasáhla největší a nejváženější finanční ústavy, které držely vysoké objemy tzv. toxických aktiv.

V současné době se při řešení krize do popředí derou státy méně vyspělé, které jsou součástí iniciativy G20. Jde např. o Čínu, Rusko, Turecko, Saudskou Arábii a další státy, které v poslední době zaznamenávají významný rozvojový potenciál. Za podpory G20 se podařilo výrazně navýšit jeho dostupné zdroje, urychlit další revizi kvót a zvýšit tlak na realizaci dalších změn v rámci governance.

Na pomoc při řešení krize přispěla i EU a zavázala se na základě dvoustranné půjčky poskytnout prostředky ve výši 75 mld. EUR, které se stanou součástí NAB (na ČR připadlo 1,03 mld. EUR).

V roce 2009 byl zreformován úvěrový rámec MMF, který umožňuje flexibilnější přístup ke zdrojům Fondu a díky krizi se výrazně zvýšil zájem o jeho zdroje. Stále se jeho úkoly a cíle zaměřují na plnění jeho základního poslání, čímž je přispět k zajištění stability v mezinárodním systému. Aby toho dosáhl, provádí sledování globální ekonomiky a jednotlivých členských zemí, poskytuje půjčky do zemí s problémy s platební bilancí a poskytuje členským zemím poradenství.

V současné době je práce MMF zaměřena do následujících **tří** níže uvedených **oblastí**. Jedná se o činnosti v oblasti **dozoru, finanční a technické pomoci**.

Dohled je možno dělit na dohled nad jednotlivými zeměmi, regionálními uskupeními a z globálního pohledu.

- **Spolupráce MMF nad dohledem jednotlivých zemí** pomáhá identifikovat slabiny, které by v budoucnu mohly v zemích vyvolat případnou nestabilitu jejich národních ekonomik. Jedná se o monitoring ekonomického a finančního vývoje, který MMF pravidelně sleduje a poskytuje případné poradenství.
- **Regionální dohled** je prováděn v rámci šetření měnových seskupení, kam je možno řadit: země eurozóny, Západoafrickou hospodářskou a měnovou unii (WAEMU), Středoafriické hospodářské a měnové společenství. Výsledkem je zpráva regionálního ekonomického výhledu.
- **Globální dohled** je založen na hodnotících zpráv vydávaných Výkonnou radou: World Economic Outlook a Global Financial Stability Report. Zprávy jsou aktualizovány co čtvrt roku, přičemž jsou zveřejňovány dvakrát do roka a zahrnují otázky týkající se vývoje a výhledu na mezinárodních finančních trzích.

MMF však může provádět dohled i menších skupin zemí. Jedná se o tzv. mnohostranné konzultace, kdy se pořádají diskuze zaměřených na řešení určitých aktuálních problémů²⁴. Dohled se však může vztahovat i na řešení, či spolupráci v individuálních oblastech, např. měnového kurzu, měnové a fiskální politiky, institucionální a strukturální záležitosti, či hodnocení zranitelnosti kapitálových trhů.

Finanční asistence

Je již známo, že MMF poskytuje pomoc zemím, trpící problémy platební bilance. Možnosti čerpání finančních zdrojů jsou poskytovány v řadě různých forem, přičemž státy, aby je získaly, musí přijat určité podmínky ke stabilizaci jejich ekonomik. Jedná se o závazky země přijímající pomoc přizpůsobit svou hospodářskou politiku a provést reformy za účelem nápravy problémů. Tato podmínka je důležitá pro zajištění bezpečnosti zdrojů MMF pro budoucí potřeby jeho členů.

Technická asistence

Jde zejména o různá školení, která jsou určena především rozvojovým zemím, kterou MMF poskytuje vládám a centrálním bankám členským zemím.

2.6 Shrnutí

V rámci této kapitoly byly vymezeny důležité mezníky ve vývoji fungování Mezinárodního měnového Fondu. Je zde popsán vývoj, který předcházal jeho vzniku a možné návrhy na založení nového měnového systému po 2 světové válce. Pozornost je dále věnována založení a fungování Mezinárodního měnového fondu, jeho hlavním úkolům, cílům, finančním zdrojům a organizační struktuře. Závěr této kapitoly je věnován vymezení důležitých mezníků ve vývoji poslání a nástrojů Fondu od 40. let 20. století po současnost. V rámci vývoje poslání Fondu od jeho založení po současnost byly zmíněny nástroje, které Fond zaváděl v souvislosti s řešením určitých potřeb členských států. Výčet nástrojů, které Fond zaváděl v reakci na změny v celosvětovém prostředí, je uveden v příloze č. 4. Tyto nástroje sloužily v zemích na pomoc vyrovnání se s různými makroekonomickými problémy, především s problémy, které nastaly v jejich platebních bilancích. Některým druhům nástrojů pomoci, které zde nebyly příliš rozvedeny, bude věnována pozornost ve třetí kapitole.

²⁴ V roce 2006, se Čína, země eurozóny, Japonsko, Saúdská Arábie a Spojené státy zúčastnily mnohostranných konzultací. Ty se týkaly diskuzí globální ekonomické nerovnováhy.

3. Možnosti účasti MMF při řešení krizí

Hlavní aktivitou Fondu je dohled nad fungováním mezinárodního finančního systému. Činnost MMF podle článku dohody je však i mimo jiné²⁵ zaměřena na pomoc zemím trpícím problémy v oblasti platební bilance. Při řešení těchto problémů Fond využívá širokou škálu nástrojů. Nástroje Fondu vycházejí z jeho základních cílů, daných v jeho stanovách²⁶. Fond je zavádí a přizpůsobuje v reakci na probíhající změny ve světě a problémy v jednotlivých členských zemích.

Jeho zvýšená angažovanost se pak zejména promítá v obdobích krizí, které se ve světě odehrávaly a odehrávají. Je známo, že se za posledních čtyřicet let ve světě událo mnoho významných událostí, které ovlivnily fungování Fondu i celého finančního systému. Vývoj poskytované pomoci Fondu z historického pohledu bude popsán níže.

V této kapitole budou nastíněny jednotlivé mechanismy a nástroje pomoci, kterými se Fond angažoval a angažuje při pomoci v zemích zasažených krizí. V následující, čtvrté kapitole pak budou tyto nástroje použity na konkrétních příkladech zemí. Kapitola je zaměřena na vymezení mechanismu pomoci. Z důvodu velmi širokého rozsahu informací o jednotlivých formách nástrojů, však o nich bude řečeno stručně.

Je rovněž nutné, i pro účely následující čtvrté kapitoly, uvést rozdíl mezi jednotlivými typy krizí, které se v období posledních dvaceti let udály.

Finanční krize mívají různé podoby. V rozvinutých zemích mají podobu **bankovních či měnových krizí**. V rozvojových zemích se pak hovoří o kombinaci těchto dvou typů, kde doprovodným jevem je problém se splácením vnějších dluhů.

Finanční krize jsou spojovány s rostoucí globalizací ve světě, větší liberalizací kapitálu či změnou měnové politiky dané země, což vede k přílivu kapitálu do jednotlivých zemí.

²⁵ Vytvoření systému volné směnitelnosti měn jednotlivých členských zemí, zachování stability kurzů jednotlivých měn, odstranění diskriminačních opatření v mezinárodním obchodu vedoucí ke stabilnímu finančnímu systému.

²⁶ Cílem Fondu (viz článek č. I) je: Učinit své zdroje dočasně přístupné všem svým členům majícím potíže s platební bilancí, a umožnit napravit tak jejich poruchy ve vyrovnanosti, aniž by museli přijímat opatření, která by měla negativní dopad na národní ekonomiky a celkovou mezinárodní prosperitu.

Cihelková (2001) definuje vznik měnových a bankovních krizí. **Měnové krize** se projevují v zemích, které lákají zahraniční investory uložit svůj kapitál do země za relativně stabilního měnového kurzu v kombinaci s (vyšším) úrokovým diferenciálem, což zvyšuje měnové riziko. **Bankovní krize** jsou dávány do souvislosti s nadměrnými půjčkami do určitých druhů aktiv se spekulativně nafouklými cenami (např. nemovitosti). Slabý bankovní dohled a slabá finanční regulace jsou častým doprovodným jevem bankovních krizí.

MMF definuje klíčové (ekonomické) faktory vzniku různých krizí:

- nezdravé a nestabilní národní finanční systémy,
- nerovnováha ekonomiky: vnitřní (státní deficit, veřejný dluh), či vnější (schodek běžného účtu platební bilance, vysoká úroveň zahraničního dluhu),
- špatně uplatňovaný systém směnných kurzů.

Jako další faktory Fond uvádí přírodní katastrofy, ozbrojené konflikty, či neočekávaný rychlý nárůst cen klíčových komodit, např. u potravin či pohonných hmot.

Vznikající krize mohou mít však různé podoby, ovlivnit určitou část ekonomiky (sektor, průmysl), jednu zemi (např. Mexiko), či oblast zemí (asijská krize) nebo celý svět (je možno přiřadit ke krizi v současné době). Rozsah krize ve světě pak určuje důležitý faktor, a tím je přelévání krizí z nakažených do ostatních zemí. Dalšími významnými faktory jsou: globalizace finančních trhů, liberalizace kapitálových toků a finanční provázanost jednotlivých států mezi sebou, které mohou vyvolat závažné dopady.

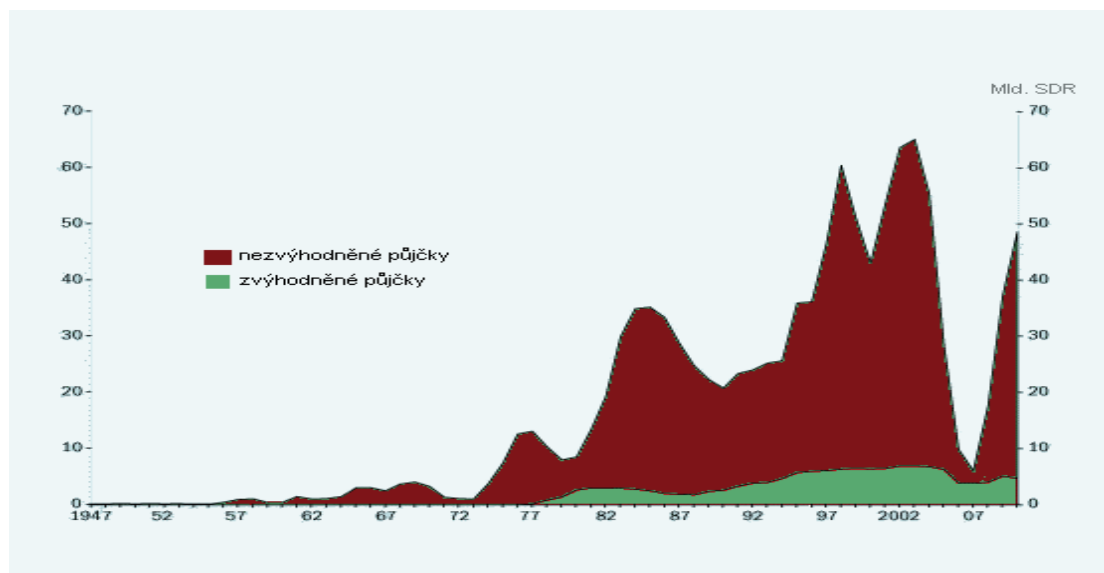
3.1 Vývoj poskytované pomoci Fondu

Sedláček (2008) uvádí, že od vzniku Fondu do konce 60. let dvacátého století byla většina pomoci soustředěna do průmyslových zemí. Ty v té době nebyly schopny si již půjčovat na domácích finančních trzích a dostávaly se tak do potíží. Objem pomoci Fondu je odhadována ve výši necelých 5 mld. SDR.

MMF považuje za zlomové období sedmdesátá léta. S růstem významu soukromých kapitálových trhů poptávka po zdrojích MMF ze strany vyspělých zemí klesala a zájem o zdroje Fondu začaly mít země rozvojové. Na níže uvedeném grafu č. 3.1 je možné, na konci 70. let, sledovat pokles poptávky po zdrojích Fondu. Po dobu 3 let se zastavil objem

poskytované pomoci na zhruba 1 mld. SDR a s rokem 1973²⁷ je vidět znovu její nárůst. Tento nárůst objemu poskytované pomoci, byl ve srovnání s předchozí dekadou o hodně vyšší, téměř 15 mld. SDR.

Graf č. 3.1 – Objem pomoci Fondu členských zemím v letech od 1947 do 2010

Zdroj: IMF, Lending by the IMF, vlastní úprava.

Další zvýšení poptávky po půjčkách od Fondu lze zaznamenat v období devadesátých let. Řada zemí střední a východní Evropy začala přecházet v tomto období z centrálního systému plánování na tržní ekonomiku a potřebovala peněžní prostředky na povzbuzení celého ekonomického systému. V období transformace jednotlivých ekonomik byly využívány například preventivní programy (v rámci preventivních nástrojů).

Fond za příznivou hospodářskou situaci v celém světě označuje rok 2004. V tomto roce, v grafu č. 3.1, je vidět významný pokles zapůjčených prostředků Fondu. Řada zemí se dostala z ekonomických problémů a začala Fondu splácet své půjčky. Svůj úspěch završila řada transformujících se zemí východní Evropy vstupem do EU. Avšak v roce 2007 s úderem finanční krize byla opět poptávka po jeho zdrojích zvýšena. Pomoc plynula jak do rozvíjejících se, tak vyspělých ekonomik, zasažených krizí²⁸.

²⁷ Rok 1973 je rokem první ropné krize, kdy Fond v souvislosti s ní zavedl v rámci dočasných facilit Ropnou facilitu, aby pomohl zemím se vyrovnat s výkyvy cen ropy. Spolu s ustanovením Ropné facility byl založen v roce 1976 tzv. Světenecký fond, který sloužil jako nástroj pomoci pro nízkopříjmové země.

²⁸ Částka pomoci pro období let 2008 a 2009 je Fondem odhadovaná na výši 60 mld. USD.

Z důvodu finanční krize musel Fond přistoupit k reformám, jelikož dosavadní podmínky již na řešení krize nestačily. Reformy se týkaly úpravy členských kvót, hlasování, organizačních změn a modernizace podmínek poskytování pomoci.

Bylo tedy nutné přistoupit i k aktualizaci nástrojů pomoci, jelikož mnohé nástroje již nejsou schopny plnit dané funkce jako v předchozích letech. Důležité změny proběhly v zajištění flexibilního poskytování prostředků, urychlení procesu schvalování úvěrů v rámci tzv. nouzového mechanismu²⁹ a celkového navýšení prostředků pomoci.

3.2 Dělení nástrojů pomoci Fondu

Mezinárodní měnový fond pomáhá zemím v době, kdy jsou jejich ekonomiky nejzranitelnější, především v období krizí. Prostředky z Fondu, takto postiženým zemím, slouží na pomoc obnovy schodku platební bilance, ekonomického růstu a přispívají tak ke stabilizaci celého mezinárodního finančního systému. Jedná se o dočasnou pomoc Fondu, která umožňuje zemím doplnit mezinárodní devizové rezervy na základě swapových operací³⁰, to vede ke stabilizaci jejich měny, posílení důvěry investorů a následně k podpoření ekonomického růstu v zemi. I přesto pomoc Fondu v dané zemi většinou představuje jen malou část celkové pomoci. Na pomoc zemím přichází řada organizací, institucí nebo samostatně velké státy či skupina vyspělých zemí.

Jednotliví autoři, kteří se ve svých publikacích věnují fungování MMF, dělí jeho nástroje pomoci odlišně. Při dělení níže uvedených nástrojů Fondu vycházím z knihy Markové (2006) a Sedláčka (2008).

Marková (2006, str. 66), např. uvádí následující rozdělení nástrojů pomoci Fondu:

- nástroje v rámci politiky tranší,
- nástroje v rámci stálých facilit pro specifické účely,
- nástroje v rámci dočasných facilit,
- nástroje v rámci politiky pomoci v případě nouze.

²⁹ Ten je používán jen ve velmi důležitých případech.

³⁰ Prodej či nákup jedné měny za měnu druhou s jejím následným zpětným odkoupením či prodejem po určité době za předem dohodnutý kurz.

Sedláček (2008), nástroje Fondu rozděluje z jiného úhlu pohledu. Nástroje rozlišuje z hlediska důvodů, které vedou k čerpání zdrojů Fondu. Dané země pak mohou čerpat prostředky z důvodu:

- obecných problémů s platební bilancí v rámci politiky tranší (rezervní a úvěrová tranše a nástroje v rámci politiky pomoci v případě nouze), či
- specifických potřeb platební bilance v rámci specifických facilit: kompenzační finanční facilita, doplňková rezervní facilita, kontingentní úvěrová linka.

Podrobné schéma tohoto rozdělení nástrojů je uvedeno v příloze č. 5 a v příloze č. 6.

MMF dělí nástroje pomoci do dvou hlavních skupin (viz graf č. 3.1), na nezáhodnocené a záhodnocené. Půjčky Fondu jsou v grafu č. 3.1 rozlišeny červenou barvou (nezáhodnocené) a zelenou barvou (záhodnocené). Červeně jsou vyznačeny prostředky, které Fond půjčuje prostřednictvím **Účtu všeobecných zdrojů** na základě swapových operací. Do skupiny nezáhodnocených nástrojů, je možno zařadit politiku v rámci tranší a facility pro případ nouze³¹, a dále stále facility sloužící pro řešení specifických či dočasných účelů. Mezi stále **facility pro specifické účely** je možné zařadit: kompenzační finanční facilitu, rozšířenou facilitu, doplňkovou rezervní facilitu a kontingentní úvěrovou linku. **Financování v rámci dočasných facilit** je určeno pro získání prostředků zemím v případě řešení problémů, na které dosavadní facility nejsou určeny.

Zeleně je znázorněna záhodnocená pomoc nízkopříjmovým zemím. Prostředky v rámci této pomoci země získají prostřednictvím **Zvláštního výdajového účtu**, který je tvořen ze speciálních zdrojů, což znamená, že prostředky nejsou poskytovány na základě swapových operací. Do této skupiny nástrojů je možné zařadit záhodnocené půjčky a ostatní postupy a metody v případě prevence před krizí: finanční pomoc nízkopříjmovým zemím a preventivní nástroje pomoci.

³¹ Někteří autoři řadí tuto pomoc do specifických facilit, Sedláček (2008, str. 87) ji zařazuje do politiky v rámci tranší, a to z toho důvodu, že její podmínky čerpání odpovídají první úvěrové tranši.

3.3 Nezvýhodněné nástroje pomoci Fondu

Nezvýhodněná finanční pomoc ve formě půjčky je jednou z možností jak mohou země získat prostředky, při řešení problémů nerovnováhy v platební bilanci po splnění podmínek daných Fondem³². Sedláček (2008) zavádí pro tuto skupinu nástrojů pojem tzv. nekoncesní půjčování. Daná země může do výše přístupového limitu³³ čerpat prostředky v rámci **politiky tranší**, při řešení obecných problémů platební bilance nebo v rámci **specifických facilit**, v případě specifických problémů v oblasti platební bilance.

Politika v rámci tranší

Poskytování prostředků v rámci politiky tranší je nejstarším a nejpoužívanějším nástrojem pomoci Fondu. Politika v rámci tranší umožňuje získat zdroje v rámci dvou facilit. Jde o rezervní a úvěrovou tranší. **Tranší** Sedláček (2008, str. 84), definuje jako mechanismus nákupů a zpětných odkupů měn. Všeobecně je pojem tranše definovaná jako možnost čerpání dohodnuté půjčky nebo její části. Pro zjednodušení, i když to není formální název, považuje tento mechanismus za jakousi formu půjčky. Nákupy a odkupy měn ovlivňují složení zdrojů Fondu, ale nemají vliv na jejich celkovou velikost. Princip fungování tranše spočívá v tom, že na straně věřitelské země se objem rezervních aktiv sníží a naopak země v dlužnickém postavení se jejich držba zvýší.

³² Proto, aby země získala přístup ke zdrojům Fondu, musí splňovat obecná kritéria daná Fondem. Musí mít problémy s platební bilancí, kapacitu splatit půjčené prostředky a realizovat stabilizační program. Dále se hodnotí platební disciplína, objem nesplacených půjček a historie čerpání zdrojů dané země.

³³ Limit, který udává možnou výši půjčky dané země v závislosti na výši členské kvóty. Přístupové limity se vztahují k čerpání v rámci politiky tranší nebo rozšířené facility. Sedláček (2008) uvádí, že v době, před vznikem finanční krize ve světě, normální přístupový limit v případě úvěrů trvajících 12 měsíců, činil 100 % členské kvóty. Kumulativně za celé období trvání půjčky pak může limit dosáhnout 300 % členské kvóty. Do tohoto limitu se zahrnuje výše nesplacených úvěrů, od nichž se odečtou plánované splátky a přičtou plánované čerpání během období, ve kterém jsou zdroje vázány. Při vyšším čerpání jsou členským zemím účtovány přírážky k úrokům, čímž se půjčka prodražuje. V období krize se však výše těchto limitů ukazuje jako velmi malá, je proto potřeba tyto limity navýšit. Proto Fond uvádí, že v době krize došlo ke zdvojnásobení normálních finančních limitů ze 100 % na 200 % členské kvóty a až 600 % členské kvóty v případě kumulativního limitu, který se počítá z dosud nesplacených celkových úvěrů. Je možné se setkat i s výjimečným přístupem. Výkonná rada svým rozhodnutím může schválit pomoc zemím nad současné limity. Tento přístup se používá jen ve výjimečných případech.

Rezervní tranše vymezuje pásmo (až do výše 25 % členské kvóty), ve kterém členská země může získat cizí měnu za ekvivalent měny domácí. Podle Sedláčka (2008), rezervní tranše nepatří mezi nástroje, které slouží k přístupu ke zdrojům z Fondu. Jde totiž o vklad rezervní, který nezakládá povinnost zpětného odkupu domácí měny. Proto země, která tuto tranši čerpá, není vůči Fondu v dlužnickém postavení, jelikož její pozice je součástí devizových rezerv členské země a nezakládá povinnost zpětného odkupu. A její výše se rovná částce, o kterou výše kvóty přesahuje držbu národní měny.

Úvěrová tranše rovněž určuje pásmo, ve kterém členská země může získat cizí měnu za měnu domácí. Členská kvóta je v rámci úvěrové tranše rozdělena do čtyř rovnoměrných tranší, kdy jedna tranše představuje 25 % členské kvóty. Daná země může tímto způsobem na základě swapových operací od Fondu odkoupit zdroje až do výše 100 % členské kvóty.

Z první tranše, země mohou čerpat prostředky jednorázově, ve výši 25 % členské kvóty. Zažádat o čerpání z ní může daná země kdykoliv, v případě obecných problémů platební bilance. Fondu u pomoci z první a druhé tranše vyžaduje zavedení takových opatření, které by v žadatelské zemi vedly ke zlepšení stavu jejich platebních bilancí.

Čerpání v rámci třetí a čtvrté tranše je podmíněno předložením programu, ve kterém se země zavazuje k zavedení jistých opatření vedoucích k uzdravení ekonomiky. Zpracování programu na ozdravení její ekonomické situace je v rámci těchto tranší nedílnou součástí poskytování úvěrů na krytí deficitů platebních bilancí ze zdrojů Fondu. Tato opatření jsou uvedeny v „Stand – by Arrangements“ (dále jen „SBA“). Jedná se o dohodu mezi Fondem a členskou zemí, v níž Fond rozhodne o výši objemu prostředků a doby splatnosti půjčky, kterou zemi poskytne. SBA je poskytována v období 12 až 24 měsíců, maximálně 36 měsíců a doba pro zpětný odkup je stanovena od 3 ¼ do 5 let. Sazba za poskytnutou pomoc v rámci SBA, kterou země platí, je vždy nižší, než v případě financování na soukromém trhu. Na základě schválené SBA je pak země oprávněna provádět swapové operace.

V rámci Fondem schváleného objemu prostředků zemím, se finanční prostředky uvolňují postupně, a to po splnění daných podmínek příslušných zemí na základě principu podmíněnosti, neboli kondicionality. To znamená, že čerpání zdrojů Fondu, o která daná země žádá, je podmíněno prováděním hospodářské politiky (programu, či reformními kroky), na základě dohody SBA, tak, aby došlo k obnovení vnější nerovnováhy v zemi. Pro

hodnocení o provádění programu v dané zemi Fond používá výkonová kritéria (měnová či fiskální) nebo hodnocení benchmarks³⁴ (IMF, 2006). O probíhajících reformách, které země musí provádět díky poskytnutí pomoci z Fondu, informuje daná země Fond prostřednictvím Letter of Intent³⁵.

V roce 2009 v reakci na světovou finanční krizi, MMF přehodnotil tento mechanismus půjčování a provedl jeho aktualizaci. V rámci SBA Fond zavedl nový preventivní přístup, tzv. vysoko účinné preventivní opatření (angl. High Access Precautionary Arrangements - HAPAs). Funguje jako pojistka v případě nedostatku finančních prostředků v jednotlivých zemích. Jde o mechanismus, kdy zemím je předem schválen určitý rámec čerpání prostředků a ty ho mohou využít v případě nutné potřeby³⁶. Došlo tím tak ke zjednodušení podmínek půjčování a k pružnějšímu poskytování pomoci z Fondu.

Politika pomoci v případě nouze

V rámci politiky tranší je možné zmínit další politiku, kterou Fond využívá na podporu zemí, zasažených přírodními katastrofami, či válečného konfliktu. Politiku v případě nouze zde řadím proto, že prostředky takto postiženým zemím plynou prostřednictvím první tranše. Jde tedy o přímé nákupy měn v rámci první úvěrové tranše do výše 25 % členské kvóty. Z počátku se Fond věnoval jen zemím, které byly zasažených přírodními katastrofami. Tuto pomoc poskytuje Fond od roku 1962. Od roku 1995 Fond rozšířil politiku pro řešení nouze o pomoc zemím, které prodělaly válečný konflikt, či civilní nepokoje.

V případě pomoci zemím zasažených přírodními katastrofami je její poskytnutí vázáno na předložení programu obecných ekonomických opatření Fondu zemí, které o pomoc žádají³⁷.

³⁴ Fond (2006) pojem „benchmarks“ definuje jako výchozí bod, podle kterého je sledován pokrok v provádění reforem či politik. Benchmarks jsou vyjádřena buď ve strukturálních, či kvantitativních hodnotách (ukazatelích) v ročních nebo půlročních intervalech.

³⁵ Letter of Intent je dokument zpracovaný zemí, která čerpá finanční podporu ze strany MMF. Dokument popisuje opatření, které daná země zavádí v případě čerpání prostředků z Fondu. Je to tedy jakýsi přehled situace v zemi, ohledně jejich prováděných reforem na základě sjednané dohody SBA. Tento dokument je umístěn na stránkách Fondu. Může být doplněn Memorandem o ekonomické a finanční politice nebo Memorandem o porozumění.

³⁶ V průběhu krize byly schváleny 3 HAPAs, a to Costa Rica, El Salvadoru, Guatemala.

³⁷ Za celou dobu byla pomoc zemím zasažených přírodními katastrofami použita ve dvaceti čtyřech případech.

V případě pomoci ve válkou zničených zemích potřebná opatření pro obnovu jak administrativních, tak institucionálních kapacit a nastolení makroekonomické stability a pokoje v zemi.

Čerpání prostředků v rámci stálých facilit pro specifické účely

Stálé facility pro specifické účely, jak je již znát podle názvu, slouží pro řešení specifických problémů v oblasti platební bilance. Jedná se o tzv. specifické facility, které Fond od 60. let 20. století postupně zaváděl v reakci na měnící se situaci na mezinárodních finančních trzích. Prostředky v rámci těchto facilit jsou stejně jako tranše poskytovány z Účtu všeobecných zdrojů na základě swapových operací. Tento mechanismu umožňuje členským zemím čerpat zdroje z Fondu v rámci: Kompenzační finanční facility, Rozšířené facility Fondu, Doplňkové rezervní facility či Kontingentní úvěrové linky.

Kompenzační finanční facilita je první specifickou, Fondem zavedou, facilitou určenou zemím, které se potýkajícími se specifickými problémy v oblasti platební bilance. Vznikla v roce 1964 a byla určena pro řešení problémů platební bilance, které byly zapříčiněny dočasnými výkyvy cen při exportu surovin. Její původní záměr pomoci se v roce 1979 rozšířil na pomoc zemím při krytí ztrát, které byly zaznamenány u příjmů z dopravného a z převodů mezd. O pár let později, v roce 1981, zaznamenala kompenzační finanční facilita další rozšíření pomoci zemím s problémy v oblasti platební bilance způsobené zvýšenými náklady na dovoz obilovin. V současné době, od roku 1990, je již možné facilitu použít na všechny služby. U této facility je tedy možné sledovat její přizpůsobení se na měnící se problémy v jednotlivých zemích. Touto facilitou mohou členské země získat prostředky do výše 65 % členské kvóty a lhůta pro zpětný odkup je stanovena na 2 až 4 roky. Čerpáním této facility neztrácejí země možnosti využít čerpání zdrojů v rámci politiky tranší (Marková, 2006).

O deset let později, od vzniku kompenzační finanční facility bylo potřeba vytvořit nástroj pomoci, který by pomohl zemím trpícími vážnými, střednědobými až dlouhodobými problémy platební bilance, zapříčiněnými makroekonomickými a strukturálními poruchami.

Pro řešení těchto problémů, proto v roce 1974 vznikla **rozšířená facilita Fondu**³⁸, která umožňuje zemím získat větší objem prostředků, než v případě úvěrové tranše, navíc s delší dobou splatnosti půjčky.

³⁸ Extended Fund Facility (dále i „EFF“).

Žadatelská země o půjčku v rámci EFF musí splňovat dvě základní podmínky. První podmínkou je, že daná země může čerpat prostředky v rámci rozšířené facility až po vyčerpání zdrojů v rámci politiky tranší a druhou podmínkou je, že žadatelská země musí předložit program na obnovení vnější rovnováhy a zavázat se Fondu, že bude provádět strukturální reformy na obnovu celkové makroekonomické rovnováhy. Po splnění uvedených podmínek pak členská země může získat ročně, společně s úvěrovou tranší, prostředky až do výše 200 % členské kvóty, v případě navýšeného limitu v době krize. Dodržování stanovených podmínek je pravidelně kontrolováno Výkonnou radou.

Čerpání v rámci EFF je obvykle po dobu tří let s možností prodloužení o další rok, v případě strukturálních reforem - proto rozšířená. Na rozdíl od SBA je stanovena delší doba splácení od 4 a půl do 10 let. Splácí se v pololetních, stejných splátkách.

V reakci na asijskou krizi vznikají v devadesátých letech nové dvě facility v rámci specifických facilit. Jde o doplňkovou rezervní facilitu a kontingentní úvěrovou linku.

Doplňková rezervní facilit³⁹ byla zavedena na pomoc zemím zasaženým druhou vlnou dluhové krize v Asii v roce 1997. Je určena především na pomoc zemím na překonání jejich mimořádných potíží v platební bilanci, které vznikly náhlou ztrátou důvěry na trhu. Jedná se o krátkodobou půjčku, kdy její výše není omezená limitem. Rozsah této pomoci je posuzován podle toho, jestli je země schopna splatit zapůjčené prostředky včas a na tom, jak se podílí na spolupráci s Fondem. Zpětný odkup by měl proběhnout do 1 - 1,5 roku v případě schválení Fondem, je možné prodloužení na až 2,5 roku. Během splatnosti půjčky však musí země usilovat o vytváření dobrých podmínek na soukromém kapitálovém trhu, tak aby došlo ke znovuoobnovení ztracené důvěry investorů.

Kontingentní úvěrová linka byla Fondem zřízena jako další možnost, jak země mohou získat prostředky k financování deficitu platební bilance, způsobeného náhlou ztrátou důvěry na finančních trzích. Současně má také sloužit jako preventivní pomoc na ochranu proti přenesení krize z okolních, krizí zasažených zemí na země vnitřně stabilní. Byla zřízena v roce 1999. V rámci kontingentní úvěrové linky může členská země získat nejvíc prostředků ze všech facilit a to 300 - 500 % členské kvóty s další možností rozšíření. Tyto prostředky pak slouží k financování deficitu platební bilance, který je způsoben náhlou ztrátou důvěry na finančních trzích, kterou daná země nemůže nijak ovlivnit. Doba zpětného odkupu je stejná jako u předchozí,

³⁹ Supplemental Reserve Facility.

doplňkové rezervní facility s přírážkou, která je zde rostoucí, každého půl roku se zvýší o 0,5 %, a to od v rozmezí od 1,5 % do maximální hranice 3,5 %.

Nově Fondem vytvořený nástroj pomoci v reakci na probíhající globální finanční krizi je Flexibilní úvěrová linka⁴⁰. FCL byla založena 24. 3. 2009 a slouží jako preventivní nástroj pro předcházení krizí poskytovaný zemím politicky stabilním se silnými ekonomickými základy. FCL byla dále rozšířena o reformy schválené 30. 8. 2010. Její doba trvání byla prodloužena z jednoho na dva roky a zemím byl umožněn přístup ke zdrojům ve výši až 1000 % členské kvóty dané země. Doba zpětného odkupu je stejná jako u SBA na tři a čtvrt až pět let. Vyplácení prostředků prostřednictvím FCL jsou podmíněny realizací konkrétních politických cílů nebo plněním daných kvantitativních kritérií.

Pro zařazení zemí do možnosti čerpání v rámci FCL musí tyto země splňovat hodnotící kritéria stanovená MMF, a to:

- udržitelnou vnější pozici,
- dominanci soukromých toků na finančním účtu,
- zdravé veřejné finance, včetně udržitelného veřejného zadlužení,
- nízkou a stabilní inflaci,
- solventnost bank,
- efektivní dohled nad finančním sektorem,
- transparentnost dat, aj.

FCL pomáhá zejména zemím, které mohou být ohroženy globální finanční krizí. Slouží jako preventivní nástroj. Zemím tím umožňuje čerpat prostředky v rámci předem schválené půjčky v průběhu krize. K říjnu 2010 byla Fondem Flexibilní úvěrová linka umožněna k čerpání Mexiku, Kolumbii a Polsku (blíže viz 4. kapitola).

Čerpání prostředků v rámci dočasných facilit

Kromě čerpání zdrojů v rámci politiky tranší nebo ze specifických facilit, Marková (2006) uvádí i možnosti čerpání prostředků v rámci tzv. dočasných facilit. Dočasné facility Fond zaváděl v reakci na změny, ke kterým docházelo na mezinárodních finančních trzích. Těmito

⁴⁰ Flexible Credit Line (dále i „FCL“).

nástroji Fond pomáhal zemím rychleji se vyrovnat s nově vzniklými problémy. Zavádění těchto dočasných facilit je spojováno s probíhajícími krizemi ve světě. V souvislosti s ropnými šoky v 70. letech 20. století se jedná například o **Facilitu k financování nárazníkových zásob** z roku 1969, **Ropnou facilitu**⁴¹ zavedenou v roce 1974.

Dočasné facility jsou financovány rovněž z Účtu všeobecných zdrojů. Tyto půjčky mají dočasný charakter, jak také vypovídá z jejich názvu. Poté, co pominuly důvody k jejich použití, byly zrušeny nebo převedeny na jinou formu pomoci⁴².

Prostředky z **Facility financování nárazníkových zásob** byly určeny především ve prospěch rozvojových zemí a sloužily k financování potřeb platební bilance souvisejících se sezónním výkyvem cen surovin na světových trzích. Členské státy mohly čerpat prostředky až do výše 45 % členské kvóty⁴³.

Ropná facilitu, zavedená v období první ropné krize 1974 byla určena na pomoc zemím dovážejícím ropu v souvislosti překlenutí platebních problémů. Tato facilitu byla financována z cizích zdrojů, které Fondu poskytlo 18 zemí v celkové výši 6,9 mld. SDR. Na rozvojové země z této částky 6,9 mld. SDR připadla pouze polovina, druhá polovina náležela zemím hospodářsky vyspělým.

3.4 Nástroje pro posílení prevence před vznikem krizí

Cílem nástrojů na posílení prevence je v zemích se zdravou hospodářskou politikou zvýšit důvěru trhu, či investorů, snížit tak zranitelnost těchto zemí a posílit jejich obranyschopnost před vznikem krize. Zejména se jedná o **nefinanční podporu** (nástroje) zemím, které finanční pomoc „zatím“ nepotřebují anebo si jí nemohou dovolit.

⁴¹ Prostředky v rámci Ropné facility byly poskytovány zemím nejvíce zasaženým náhlým zvýšením ceny ropy. Tato pomoc byla financována příspěvky od 25 zemí v celkové výši 187 mil. SDR a byla poskytována ve formě snížení úroků z půjček takto postiženým zemím (Sedláček, 2008).

⁴² Mezi podobnou formu dočasných facility uvádí Sedláček (2008) i Světenecký fond, na pomoc nízkopříjmovým zemím, který byl následně nahrazen Facilitou pro strukturální přizpůsobení.

⁴³ Rozvojovým zemím z celkového objemu prostředků poskytnutých Fondem bylo přiděleno pouze několik desítek milionů USD a to na 3 druhy surovin – olovo, cukr a kaučuk.

Sedláček (2008) do oblasti skupiny nástrojů na posílení prevence uvádí: speciální nástroje, preventivní programy (Precautionary Arrangement), nástroj k posílení hospodářské politiky (Policy Support Instrument) a finanční facilitu v podobě pojištění.

Speciální nástroje slouží pro monitorování situací v jednotlivých členských státech se zaměřením na intenzivnější přezkoumání jejich hospodářské politiky. Sedláček (2008) řadí mezi speciální nástroje dohled: posílený dohled, program monitorovaný pracovníky a monitoring po skončení programů.

- Posílený dohled byl vyvinut jen na období let 1985-1990 a sloužil jako signální nástroj, který měl členským zemím pomoci během dluhové krize při jednání s komerčními věřiteli.
- Program, ve kterém stát monitoruje realizaci své hospodářské politiky, se nazývá program monitorovaný pracovníky. Jedná se o neformální uspořádání monitorující realizaci hospodářského programu, které nepodléhá schválení Výkonné radě. Nemusí splňovat princip kondicionality, jako u úvěrových tranší. Trvá 6 - 18 měsíců.
- Monitorování po skončení programů se týká zemí, které již ukončily čerpání v rámci pomoci Fondu a jejich nesplacené úvěry přesahují 100 % kvóty. Postatou monitorování po skončení programů je předem varovat v případě, že je ohrožena vnější stabilita. Na základě doporučení generálního ředitele, se provede posílené monitorování ekonomického vývoje a politik členských států. Nástroj byl zaveden až v roce 2000.

V rámci preventivních programů se příslušné finanční prostředky vyčlení, avšak použít je země může až v případě, kdy se neočekávané a nepříznivě změnil vývoj platební bilance. Jakmile země začne prostředky v rámci preventivních programů čerpat, stává se z nich obyčejný úvěr v rámci normálních limitů.

Nástroj k posílení hospodářské politiky pomáhá nízkopříjmovým zemím, které nepotřebují finanční pomoc a mají zájem na posílení svých hospodářských politik. Cílem tohoto nástroje je zajistit úzkou spolupráci MMF a členských zemí při pravidelném monitorování a hodnocení ekonomického vývoje a hospodářských politik zemí. Je založen na dobrovolném přístupu, ale jakmile se země tento nástroj rozhodne využít, Fond vyžaduje jeho realizaci,

zveřejňování a monitorování. Je určen zemím s dobrým ekonomickým růstem a udržitelným vládním dluhem, nízkou inflací a dostatečnými mezinárodními rezervami⁴⁴.

O zřízení nástrojů typů pojištění se začalo uvažovat v průběhu 90. let, kdy dluhová krize, která v tomto období proběhla, upozornila na to, že i zdravé země čelí rizikům spojeným s problémy na finančním účtu. Tyto nástroje pomáhají poskytnout zahraniční likviditu. Toto pojištění brání před vyvoláním paniky mezi investory a odlivem kapitálu ze země v důsledku rostoucí nejistoty v zemi.

V roce 1998 byla vytvořena preventivní úvěrová linka. Jejím cílem bylo, aby se zemi podařilo předejít vzniku finanční krize bez vlastního zavinění. Od svého založení nebyla nikdy použita a v roce 2003 vypršela její platnost a obnovena již nebyla.

3.5 Zvýhodněné půjčky nízkopříjmovým zemím

Mezi nástroje Fondu je možné zařadit i **finanční pomoc nízkopříjmovým zemím**, kterou je možné zařadit do určité specifické skupiny nástrojů pomoci Fondu. Sedláček (2008) nazývá toto financování jako koncesní. Fond uvádí, že jde o zvýhodněné půjčování nízkopříjmovým zemím. Prostředky, pro níže uvedené nástroje, jsou čerpány prostřednictvím tzv. Zvláštního výdajového účtu, který je součástí Všeobecného účtu Fondu. Financování v rámci této skupiny nástrojů není poskytováno na základě swapových operací jako u předchozích, nezvýhodněných nástrojů, ale jedná se o půjčky se zvýhodněnými podmínkami ekonomicky méně rozvinutým zemím.

Tato pomoc je dávana do souvislosti s mezinárodní dluhovou krizí v průběhu 80. let 20. století, kdy se řada zemí v Asii, Africe, oblasti Středozeří a Latinské Ameriky dostala do problémů.

I v rámci těchto zvýhodněných nástrojů na pomoc nízkopříjmovým zemím jsou tzv. dočasné facility. Dočasné facility byly zaváděny od roku 1976 a mezi ně MMF řadí (1998): Svěrenecký fond, Facilita pro strukturální přizpůsobení, Rozšířenou facilitu strukturálního přizpůsobení a Facilitu na snížení chudoby a na podporu růstu. Smyslem dočasných facilit je, že postupem doby zaniknou a vzniknou jiné nebo jsou doplněné, rozšířené o určitý komplement a dochází k jejímu přejmenování.

⁴⁴ V roce 2006 byl tento nástroj schválen pro Nigérii, Ugandu a Kapverdy (Sedláček, 2008).

Svěřenecký fond byl zaměřen na pomoc rozvojovým zemím, pro které dovoz ropy znamenal zajištění ekonomického růstu. Svěřenecký fond disponoval prostředky, které získal z prodeje 25 milionů uncí zlata v hodnotě zhruba 4,6 mld. USD. Jeho pomoc byla v průběhu fungování od 1976 do roku 1981⁴⁵ poskytnuta 55 rozvojovým zemím. Ze Svěřeneckého fondu si země mohly půjčit prostředky až do výše 80 % členské kvóty. Následníkem Svěřeneckého fondu byla facilitita pro strukturální přizpůsobení, která zanikla z důvodu vyčerpání všech prostředků, které získal Fond prodejem zlata. Z této facility mohlo čerpat 60 zemí světa, které byly v této kategorii klasifikovány Mezinárodní asociací pro rozvoj. Limit pro čerpání prostředků byl stanoven o hodně nižší než ze Svěřeneckého fondu. V prvním roce mohla země získat 20 % z členské kvóty a v každém následujícím 13,5 % členské kvóty. Jako nevýhoda však později ukázalo, že finanční pomoc prostřednictvím Facility pro strukturální přizpůsobení nebyla pro země dostatečná.

Proto v roce 1987 byla Facilita pro strukturální přizpůsobení přeměněna na rozšířenou facilitu pro strukturální přizpůsobení⁴⁶. Z této facility byla podpořena reformní opatření v příslušných zemích a zároveň byl navýšen limit, kdy během 3 let mohla země kumulativně získat 250 % členské kvóty⁴⁷. Prostředky byly získávány ze splátek dříve poskytnutých úvěrů v rámci Svěřeneckého fondu a byly doplněny o příspěvky hospodářsky vyspělých zemí.

Po celém desetiletí úspěšného fungování rozšířené facility pro strukturální přizpůsobení, došlo v roce 1999 k její přeměně na **Facilitu na snížení chudoby a podporu růstu**⁴⁸. Hlavním cílem PRGF prostřednictvím vypracovaných Strategických záměrů na snížení chudoby⁴⁹ je snižování chudoby a podpora růstu v rozvojových zemích. Čerpání prostředků je podmíněno na základě předložení tříletého programu vedoucího ke zlepšení platební bilance a k podpoře ekonomického růstu. Země tak může získat prostředky ve výši 140 % členské kvóty, s možností navýšení na 185 % členské kvóty. Doba splatnosti je stanovena na 10 let s možností odkladu na 5,5 roku a úrokovou sazbou ve výši 0,5 %. Tato facilitita je financována z bilaterálních půjček centrálních bank, vlád a oficiálních institucí (Marková, 2002).

⁴⁵ Svěřenecký fond přestal působit v roce 1981 po vyčerpání zdrojů.

⁴⁶ První, velmi úspěšná půjčka byla poskytnuta v červenci 1988 Malawi.

⁴⁷ Za mimořádných okolností až 350 % členské kvóty.

⁴⁸ Poverty Reduction Growth Facility (dále i „PRGF“).

⁴⁹ V těchto strategických záměrech na snížení chudoby jsou vypracovány dlužnickou zemím hlavní cíle programů PRGF. K její aktualizaci dochází jednou za 5 let. A každým rokem je země povinna předložit zprávu o pokroku.

V současné době, MMF v rámci svých prováděných reforem zavedl pro nízko příjmové země flexibilnější získávání finančních zdrojů. Facilita na snížení chudoby a na podporu růstu byla v souvislosti s finanční krizí, v roce 2009 zrušena a nahrazena zárukou na snížení chudoby a ekonomického růstu⁵⁰. V rámci PRGT byla zavedena rozšířena úvěrová facilitita, rychlá úvěrová facilitita a úvěrová facilitita Standby.

I v rámci reforem zvýhodněného půjčování byla potřeba přehodit výši zdrojů. Ty byly navýšeny a v roce 2014 by měly dosáhnout výše okolo 17 mld. USD.

Rozšířena úvěrová facilitita⁵¹ je určena na pomoc zemím s dlouhodobými problémy platební bilance. Jedná se o středně až dlouhodobou podporu pro země s nízkými příjmy se zaměřením na snižování chudoby. Podmínkou pro získání podpory v rámci Rozšířené úvěrové facility je přijetí 3 letého programu. Monitorování je prováděno v pololetních (příp. ve čtvrtletních) intervalech. Rozšířená úvěrová facilitita je poskytována za nulovou sazbu, s dobou odkladu 5 ½ let a konečnou splatností 10 let. Fond provádí každé dva roky aktualizaci výše uvedených úrokových sazeb pro všechny nástroje v rámci zvýhodněných PRGT.

Rapid Credit Facility („RCF“) – slouží pro rychlé financování deficitu platební bilance zemím s nízkými příjmy, které čelí naléhavým problémům. Základem pro poskytnutí prostředků z Fondu je důraz na snižování chudoby a podporu růstu v zemi.

Standby Credit Facility („SCF“) – prostředky z tohoto úvěru plynou nízko příjmovým zemím na financování krátkodobých potřeb platební bilance. Mohou být použity i v případě prevence, z důvodu obav o zhoršení situace na běžném účtu platební bilance. Umožňuje zemím získat až 150 % jejich členské kvóty, zdroje se vyplácejí postupně na základě hodnocení prováděných reforem v zemích. Splatnost SCF je v délce 1 až 2 let.

Předchůdcem SCF byla Facilita pro vnější otřesy, zavedena v roce 2008 v rámci reformy Fondu. Byla určena zemím s nízkými příjmy, které čelily náhlým, vnějšími šokům a které mohly vyvolat problémy platební bilance. V rámci širší reformy pak Facilita pro vnější otřesy nahrazena SCF.

⁵⁰ Poverty Reduction and Growth Trust (dále jen „PRGT“).

⁵¹ Extend Credit Facility.

3.6 Odpuštění dluhů nízko příjmovým zemím

Skupina Světové banky definuje nízkopříjmových země podle hrubého národního důchodu na obyvatele. Jde tedy o země s nízkými příjmy, jejichž HND na hlavu nižší než 1100 USD.

Od začátku 90. let 20. století aktivity Fondu, v úzké spolupráci se Světovou bankou, směřují i na pomoc velmi zadluženým nízkopříjmovým zemím. Pro tyto země by v některých případech určité neoddlužení znamenalo bankrot v zemi. V roce 1996 proto byla zahájena Iniciativa pro silně zadlužené chudé země⁵². Tato iniciativa slouží ke snížení či k úplnému odpuštění dluhu pro těžce zadlužené země ve světě. V roce 1999 pak tato iniciativa byla přezkoumána a došlo tak k hlubšímu a širšímu urychlení oddlužení a byly posíleny vazby mezi snižováním dluhů, zmírnění chudoby a posílení sociální politiky. V roce 2005 došlo v návaznosti na Rozvojové cíle tisíciletí k rozšíření iniciativy pro silně zadlužené chudé země o Multilaterální iniciativu odpouštění dluhů⁵³. Účelem MDRI je reagovat na plnění rozvojových cílů tisíciletí, kdy jedním z osmi cílů je do roku 2015 v nízko příjmových zemích snížit chudobu na polovinu a vymýtit extrémní chudobu, hlad a zlepšit zdraví matek.

Z celkové částky, zhruba 75 mld. USD, která byla použita na oddlužení zhruba čtyřiceti těžce zadlužených zemí, se financování MMF podílelo přibližně 45 %. Tyto prostředky šly převážně z investičních výnosů, či prodeje zlata v roce 1999. Na financování iniciativy HIPC se podílejí jednotlivé agentury WB a další mezinárodní instituce⁵⁴, či jednotlivé členské země. Současným problémem je, že již zdroje na financování všech zadlužených zemí nestačí⁵⁵.

⁵² Heavily Indebted Poor Countries.

⁵³ Multilateral Debt Relief Initiative.

⁵⁴ Mezi nejvýznamnější patří: Africká rozvojová banka, Středoamerická rozvojová banka a Pařížský klub věřitelů.

⁵⁵ Původní rozpočtový plán HIPC nepočítal s pomocí při oddlužení Somálska a Súdánu, které do iniciativy vstoupily až v roce 2006.

3.7 Shrnutí

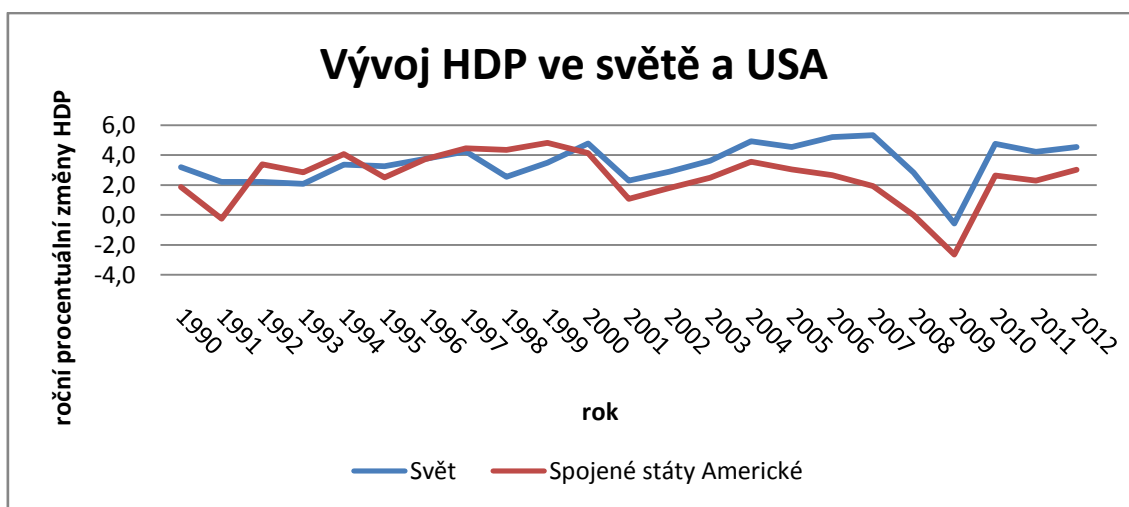
Fond, jehož hlavním cílem je stabilita mezinárodního měnového systému, se od svého vzniku věnoval poskytování pomoci svým členským zemím, prostřednictvím různých nástrojů. Smyslem této kapitoly bylo vymezit fungování jednotlivých nástrojů Fondu, jelikož v následující kapitole budou některé vybrané nástroje aplikovány v souvislosti s řešením krizí od 90. let 20. století po současnost. Zvýšená aktivita Fondu v poskytování pomoci, je především sledována v období hospodářských či finančních krizí. Nejvíce používanými nástroji v období krizí byly nástroje, které sloužily na řešení obecných, příp. specifických problémů v oblasti platební bilance. Jedná se o nástroje v rámci politiky tranší, Stand – By Arrangement a rozšířenou facilitu fondu.

4. MMF a krize ve vybraných zemích od 90. let 20. století po současnost

Od devadesátých let po současnost byly ve světové ekonomice zaznamenány tři významná zpomalení růstu HDP. Ta nastala na počátku 90. let 20. století, pak v roce 2001 a třetí v roce 2008. Tato zpomalení je možné vidět v grafu č. 4.1. Jako hlavního viníka ve zmíněných třech zpomalení světové ekonomiky uvádí Židek (2009) Spojené státy americké. Když USA zaznamenaly pokles HDP, projevil se pokles v celém světovém hospodářství. Zejména od roku 2000 jde vidět, jak Spojené státy americké ovlivňovaly i ostatní ekonomiky světa.

Na počátku 21. století došlo ke dvěma významným propadům ekonomického růstu a to v roce 2001 a v roce 2009. Propad ekonomického růstu v roce 2001 je poznamenán teroristickými útoky na USA v září roku 2001. Pokles hospodářského růstu byl v roce 2001 znatelný, avšak ne tak dramatický jako v roce 2009.

Graf č. 4.1. Vývoj HDP ve světě a USA

Zdroj: IMF, World Economic Outlook Database, October 2010, vlastní zpracování

4.1 Krize devadesátých let dvacátého století

Vývoji devadesátých let předcházely také významné události, které se udály v rozvojových zemích v regionu Latinské Ameriky v 80. letech. Osmdesátá léta jsou typická první dluhovou krizí v Mexiku, dále měnovou krizí v Brazílii a Argentině. V rámci této kapitoly bude pojednáno o dluhové krizi v Mexiku a měnové krizi v jihovýchodní Asii.

Cihelková (2008) zmiňuje tzv. generace modelů měnových a finančních krizí. Krizi v 80. letech v latinské Americe považuje za tzv. první generaci modelů. Ukazuje, že nevyhnutelným důsledkem chybné makroekonomické politiky, nadměrného úvěrování a nezdravého makroekonomického prostředí jsou tzv. spekulativní útoky. Ztráta devizových rezerv přiměje centrální banky k opuštění režimu fixních kurzů anebo k devalvaci měny.

V období devadesátých let začala řada zemí provádět ekonomické a politické reformy a připravovat své ekonomiky na přechod z centrálně plánovaného hospodářství na tržní ekonomiku⁵⁶. Úmyslem prováděných reforem spojených s přechodem na tržní hospodářství bylo v zemích zvýšit ekonomickou výkonnost, zajistit růst HDP, zvýšit zaměstnanost a celkově zajistit vyšší životní úroveň obyvatelstva.

Jak uvádí Jonáš (2000), i celá řada rozvojových zemí v Latinské Americe, Asii i některé země v Africe, začaly následovat země východní Evropy a bývalého Sovětského svazu a postupně omezovaly úlohu státu v ekonomice a snažily se o růst investic a vyšší životní úroveň v zemi. Například pokud šlo o rozhodování o umístění zdrojů, či rozdělení příjmů z hospodářských aktivit, ponechávaly stále více prostoru pro tržní mechanismus. Dále očekávaly, že zahraniční kapitál jim napomůže k růstu investic a životní úrovně v zemi, ale tento růst byl jen dočasný a projevil se velmi závažnými dopady.

Devadesátá léta 20. století jsou velmi zajímavá svým ekonomickým vývojem. Už i graf č. 4.1 ukazuje, jak jsou tato léta ve vývoji HDP nestálá. V rámci tohoto desetiletí Cihelková (2008) uvádí již 3 modely krizí. Druhá generace modelů souvisí se spekulativními útoky na tzv. měkké fixní kurzy, zejména v letech 1992 – 1993, kdy se do krize dostal systém ERM⁵⁷. Další model označuje jako model nákazy. Modely nákazy vycházející ze spekulativních útoků, které se mohou z jedné země přenést do země jiné. Poslední skupinou modelů jsou modely paniky. Těmto modelům se bude věnovat i následující první část této kapitoly. Modely paniky je možné spatřovat v období krizí v Mexiku a následně v jihovýchodní Asii. Tyto krize se objevují především ve zdravých ekonomikách, kdy vlivem měnových výkyvů dochází k finanční panice a krachům na trzích aktiv. Jak uvádí Cihelková (2008) nejsou příčiny těchto krizí shledávány v tokové nerovnováze (deficitu běžného účtu platební bilance v důsledku nadhodnocené měny), ale v nerovnováze stavové, kdy dochází

⁵⁶ Jednalo se především o země východní Evropy, včetně České republiky, a země bývalého Sovětského svazu.

⁵⁷ Mechanismus směnných kurzů.

k nerovnováze mezi zásobou devizových rezerv a zásobou likvidních finančních aktiv. Investoři se tak stále více stávají citlivějšími na nové informace a náhlé negativní informace a chybné chování hospodářské politiky může snadno vyvolat paniku.

4.1.1 Mexická krize

Mexická ekonomika byla za posledních třicet let terčem dvou dluhových krizí a v současnosti jednou krizí finanční. Mexiko je členskou zemí MMF od prosince 1945 a o pomoc z Fondu, za celou dobu, žádalo celkem sedmkrát.

Koncem sedmdesátých a začátkem osmdesátých let bylo Mexiko Fondem a Světovou bankou považováno za jakousi modelovou ekonomiku pro ostatní rozvíjející se země. V roce 1980 byl v Mexiku zaznamenán ekonomický růst ve výši 9,5 % a jeho ekonomika se vyvíjela podstatně rychleji než ostatní podobně se rozvíjející se ekonomiky. Mexiko se na počátku 80. let stalo jednou z nejzadluženějších zemí světa, díky tomu, že nebylo schopno splácet své dluhy a nový kapitál získávalo zejména prostřednictvím půjček (Cihelková, 2002). To se pak odrazilo v dalším negativním vývoji v této zemi.

První dluhová krize v Mexiku

V roce 1982 Mexiko zasáhla první dluhová krize a to pak vyhlásilo moratorium na splácení svých dluhů. Příčiny jejího vzniku je možné spatřit ve změně měnové politiky v USA⁵⁸. Díky zvyšování úrokových sazeb v USA, došlo v Mexiku k náhlé ztrátě zahraničního kapitálu, ta způsobila pokles ekonomického růstu a nárůst nákladů na správu dluhu. Velký podíl na rostoucím zadlužení měly i ropné šoky v roce 1979, které zasáhly většinu zemí světa. V roce 1981 mexická ekonomika zaznamenává obrovský propad ekonomického růstu, z 8,5 % v roce 1981, na - 0,5 % v roce 1982 (MMF). Silná ekonomika, která koncem 70. let zaznamenávala vysoký růst HDP, se díky jeho dramatického poklesu změnila na ekonomiku slabou. Na záchranu z první dluhové krize přispěchal Fond Mexiku na pomoc a v roce 1983 pro jeho záchranu schválil částku v rámci **Rozšířené facility Fondu** ve výši 3,4 mld. SDR (viz příloha č. 7).

⁵⁸ FED začal na počátku 80. let 20. století bojovat s rostoucí inflací a reagoval tak zvýšením úrokových sazeb. To sice mělo pozitivní vliv na příliv kapitálu do USA, ale zároveň vliv negativní, který se projevoval v odlivu kapitálu z rozvojových zemí.

Procházka (2004), uvádí, že na vzniku dluhové krize v roce 1982 měl významný podíl makroekonomický vývoj v letech 1980 a 1981. Ten je charakteristický prudkým poklesem tempa hospodářského růstu a tempa růstu vývozu u řady rozvojových zemí dovážejících ropu. Důsledkem toho došlo k nárůstu dluhového břemene a negativní reakci věřitelů. Už v této době by se bez pomoci MMF a restrukturalizace dluhu řada zemí ocitla ve velkých problémech. Dále Procházka (2004) uvádí, že kdyby Fond Mexiku rychle nepomohl finanční pomocí, mohlo to ohrozit celý mezinárodní finanční systém. Po této zkušenosti se Fond více začal angažovat jako prostředník, který vedl jednání mezi věřitelskými a dlužnickými zeměmi.

Mexiku se však po celá osmdesátá léta z těchto problémů nedařilo dostat. Je možné tato léta považovat za jakousi „ztracenou dekádu“. Reformy, které byly podmínkou pro získání zdrojů z Fondu, v zemi obnovily rovnováhu jen na chvíli. Podle Jonáše (2000), neefektivnost prováděných reforem spočívala v opakovaných restriktivních opatření mexické vlády, která byla neúčinná.

Na konci 80. let 20. století však došlo k razantním změnám. Došlo ke změně mexické vlády, která začala úspěšně provádět strukturální reformy v oblasti deregulace, privatizace a zásadní restrukturalizace zahraničního dluhu⁵⁹. Všechna tato opatření měla vést ke zvýšení devizových rezerv.

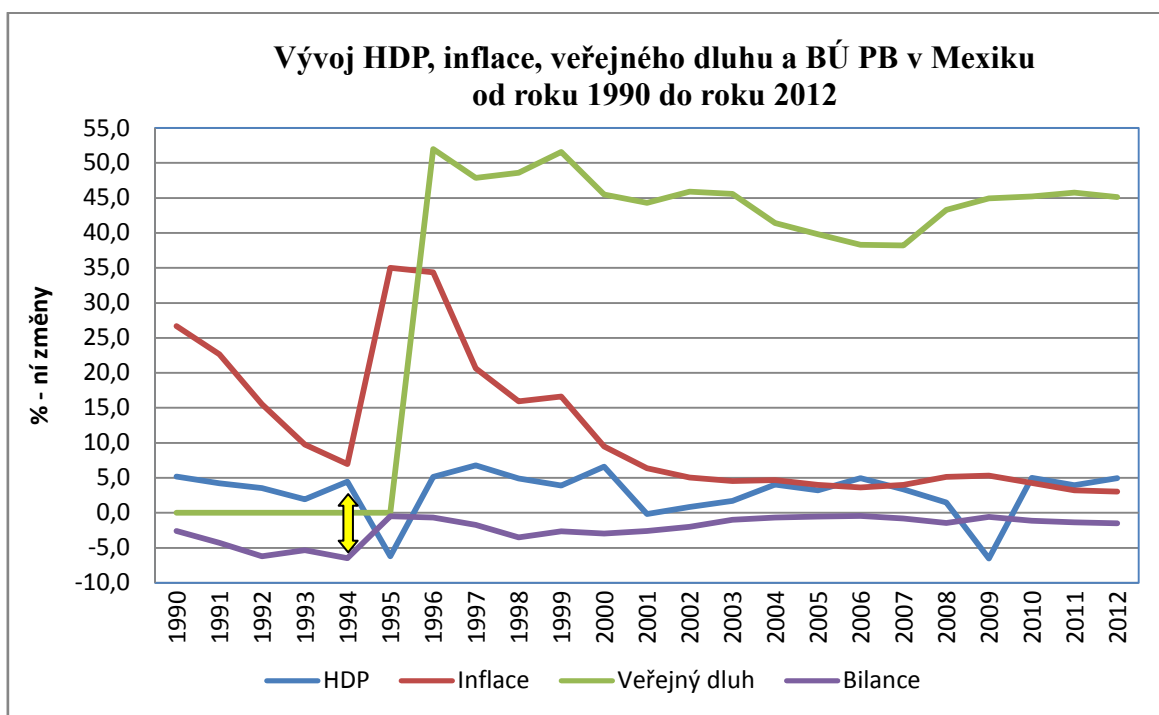
Díky půjčce od Fondu a pomocí zaváděných reforem se, do konce 80 let 20. století, podařilo určitým způsobem Mexiku vymanit z první dluhové krize, došlo k růstu HDP a státní rozpočet byl v mírném přebytku. Významný úspěch mexické ekonomiky lze zaznamenat v boji s vysokou inflací. Podle MMF se Mexiku podařilo vypořádat s hyperinflací v polovině 80. let. Ta v roce 1987 dosahovala výše 160 %, do konce 80. let se jí podařilo snížit na 20 % a do roku 1993 dokonce až na zhruba 7 %. Reformy však měly opačný efekt na vývoj platební bilance a její saldo se dále prohlubovalo.

Ekonomika Mexika se však do roku 1993 celkově rozvíjela velmi úspěšně a svůj úspěch završila v roce 1994 vstupem do OECD a NAFTA, jako první mladá tržní ekonomika. Cihelková a kol. (2002) uvádí, že především vstupem Mexika do uskupení NAFTA při vzniku dluhové krize nedošlo k opětovnému vytváření bariér za účelem ochrany domácího trhu.

⁵⁹ Tato restrukturalizace zahraničního dluhu měla vést k úspěšné cestě na mezinárodní finanční trhy a přílivu soukromého kapitálu do země.

Navíc tento vstup v Mexiku urychlil poskytování pomoci v době krize od USA a dalších světových organizací.

Graf č. 4.2 – Vývoj makroekonomických ukazatelů v Mexiku v období let 1990 - 2012

Zdroj: IMF, World Economic Outlook Database, October 2010, vlastní úprava.

Pozn. IMF neuvádí hodnoty veřejného dluhu v období let 1990 až 1995. Rok 2010, 2011, 2012 odhady zaměstnanců MMF. (Bilance = běžný účet obchodní bilance) a veřejný dluh (v % HDP).

Druhá dluhová krize

Po první dluhové krizi, díky úspěšně zaváděným reformám, se makroekonomická situace v zemi stabilizovala. Avšak začátkem 90. let se země začala potýkat s novými problémy, především v politické oblasti. Mexická ekonomika byla v roce 1994 zasažena vlnou politických atentátů na vrcholné politické představitele, rostoucí korupci v zemi a vlnou ekonomických šoků, které se promítly do nestability ekonomických prostředí. Poté, co se Mexiko ani nestačilo vzpamatovat ze zásahu první dluhové krize v 80. letech, zasáhla zemi v roce 1994 další krize.

Za prvotní impuls o pokračujících problémech v zemi Jonáš (2000) uvádí rostoucí deficit běžného účtu platební bilance a problém kurzového režimu. Rostoucí deficit je možné dávat za vinu nepozornosti mexické vlády, která nezavedla žádná opatření, aby zabránila jeho

nárůstu⁶⁰. Mexická vláda věřila, že saldo běžného účtu platební bilance se samo vyrovná, bez nutností jejich zásahů. V grafu č. 4.2 je vyznačena žlutou šipkou situace, kdy HDP rostlo a zároveň i rostl deficit platební bilance. Podle Cihelkové (2001) deficit běžného účtu platební bilance nebyl považován za problém i díky tomu, že příliv kapitálu tento schodek převyšoval a celková platební bilance byla v přebytku.

Dopad krize je podle grafu č. 4.2 zřetelný ve zhoršujících se makroekonomických ukazatelích. Jde o ukazatele ekonomického růstu, inflace a deficitu běžného účtu platební bilance. V roce 1994 téměř 5 % ekonomický růst se v roce 1995 propadl na hodnotu - 5 %. Snížená inflace, ve výši 7 % z předchozích období, opět vzrostla v roce 1995 na 35 %. O rok později začala inflace znovu klesat, úplného snížení, pod 10 %, se však mexické vládě podařilo dosáhnout až v roce 2000. Deficit běžného účtu platební bilance se díky prováděným reformám na uzdravení devizové situace v zemi podařil do roku 1995 vyrovnat. V roce 1994 dosahoval deficit hodnoty okolo 6 % HDP. Z grafu č. 4.2 však je možno vidět, že od roku 1997 dochází ke znovu se prohlubujícímu deficitu platební bilance.

Stručný průběh druhé dluhové krize v roce 1994:

- zúžením úrokového diferenciálu a uvolnění fixního měnovému kurzu došlo ke:
- znehodnocení pesu, to způsobilo:
- prudký odliv domácího i zahraničního kapitálu a snížení devizových rezerv.

Velká zranitelnost Mexika spočívala také na jeho závislosti na zahraničních investicích⁶¹. Kapitál, který do země plynul, byl převážně krátkodobý, jehož cílem bylo získat okamžitý zisk prostřednictvím spekulací s akciemi a dalšími cennými papíry a dlouhodobý kapitál, jako byly např. investice na vybudování továren a podniků byly zanedbatelné. To se však pro Mexiko stalo osudným.

V únoru v roce 1994 došlo k prudkému znehodnocení pesu. To bylo považováno za hlavní impuls pro investory, kteří začali hned stahovat své investice ze země, a v konečném důsledku

⁶⁰ Šlo o tzv. Lawsonovu doktrínu, která se týkala toho, že pokud je veřejný rozpočet v přebytku, tak i schodek běžného účtu bude přizpůsoben, jelikož je výsledkem rozhodnutí soukromých ekonomických subjektů (Jonáš, 2000). V roce 1993 šlo o schodek běžného účtu platební bilance ve výši 6,5 % HDP.

⁶¹ Mexiko v té době bylo považováno za velmi vhodné a lákavé místo pro investory, čímž docházelo k prudkému růstu zahraničních investic a do Mexika směřovala až 1/5 všech přímých zahraničních investic. (Jonáš 2000).

to vedlo k panice mezi investory a obrovskému odlivu kapitálu ze země. Odliv kapitálu ze země tak způsobil finanční krizi a následnou hospodářskou depresi.

Pomoc od Fondu a její dopad

V roce 1995 bylo Mexiko nuceno opět požádat MMF o pomoc. Fond ho podpořil v únoru 1995 záchranným balíčkem v rámci 18 - ti měsíčního SBA v celkové výši 17,8 mld. USD. Podle MMF Mexiko dostalo ihned k dispozici na záchranu své ekonomiky od Fondu 7,8 mld. USD. Na záchraně Mexika se dále podílely Spojené státy americké částkou 20 mld. USD a Banka pro mezinárodní platby v rámci G-10, která mu pomohla částkou 10 mld. USD.

Cílem znovu zaváděných opatření na oživení ekonomiky bylo obnovit důvěru investorů, zabránit tak v odlivu kapitálu a dalšímu znehodnocování pesu. Obnovení ekonomické stability a výrazného snížení deficitu běžného účtu platební bilance dosáhla mexická vláda tím, že i v období ekonomického růstu snižovala reálné mzdy. Tak došlo k přerozdělení národního důchodu ve prospěch kapitálu a v neprospěch pracovních příjmů a ke snížení salda běžného účtu platební bilance.

Po zavedených opatřeních ekonomika Mexika začala znovu růst. Od roku 1996 už byl zaznamenán ekonomický růst ve výši 5 %. Ten se s mírnými výkyvy udržel až do roku 2000. Problémem v té době však byl znovu narůstající deficit na běžném účtu platební bilance. V roce 1999 Mexiko požádalo o v pořadí pátou půjčku z Fondu, prostřednictvím SBA nástroje, kterou využilo v období let 1999 - 2000 ve výši 1,9 mld. SDR na ozdravení ekonomické situace v zemi.

V roce 2001 však došlo od devadesátých let k druhému významnému poklesu HDP v celém světovém hospodářství. Tento pokles zaznamenaly téměř všechny ekonomiky ve světě. Mexická ekonomika rovněž znovu zaznamenala pokles HDP, ale ne tak obrovský, ve srovnání s rokem 1995. Z příznivého vývoje HDP od roku 1997, byl podle MMF zaznamenán v roce 2001 pokles HDP na úrovni - 0,2 %.

Od roku 2006 je možno v Mexiku sledovat zpomalení tempa ekonomického růstu. Pokles HDP je téměř srovnatelný s poklesem HDP v období druhé dluhové krize. Na výše uvedeném grafu č. 4.2 je však vidět, že na rozdíl od krize v polovině devadesátých let, bylo Mexiko v dobré ekonomické situaci. Běžný účet platební bilance byl téměř vyrovnaný a inflace se držela skoro 10 let na úrovni 5 %. Proto Mexiko nemělo důvod od Fondu žádat prostředky na záchranu své ekonomiky.

I přesto, v době současné krize, Fond zavedl nový preventivní nástroj pomoci, flexibilní úvěrovou linku. Ta je určena zejména zemím s dobrými ekonomickými základy, které jsou ohroženy globální finanční krizí. Flexibilní úvěrová linka byla v roce 2009 schválena pro tři země, Mexiko, Polsko a Kolumbii (blíže o FCL pro Polsko a Kolumbii).

Mexiko však má v současné době otevřenou již druhou flexibilní úvěrovou linku, ve výši 31,5 mld. SDR, která mu byla schválena v březnu roku 2010.

4.1.2 Asijská krize

Na finanční krizi v Mexiku z roku 1995 navazuje v roce 1997 krize v regionu jihovýchodní Asie. Zde byly zasaženy nejvíce: Thajsko, Indonésie, Jižní Korea, méně pak: Malajsie, Filipíny a Singapur. Tyto země od 80. let 20. století zažívaly vysoký 8 – 12 % růst HDP a spousta autorů tato léta označuje jako jakýsi asijský ekonomický zázrak. Cihelková (2001) uvádí, že tento rychlý ekonomický rozvoj v asijském regionu byl podpořen především zahraničním kapitálem. Ten byl do asijských zemí přilákan vysokými úrokovými mírami. Nikdo u tak rychle dynamicky se rozvíjejících zemí tedy neočekával, že se zrovna tato oblast stane terčem velmi závažné krize.

V porovnání s mexickou krizí byla asijská krize intenzivnější a rozsáhlejší, s větším dopadem na celé světové hospodářství. Obě uvedené krize se odehrály v různých časových obdobích. V případě mexické krize šlo o krizi lokálního charakteru, která zasáhla jen jednu oblast. Asijská krize ohrozila řadu zemí v tomto regionu a udeřila větší silou než krize v Mexiku. I přesto, že se jedná o krize v zemích od sebe velmi geograficky vzdálených, v jiném časovém období, je možno poukázat na významný faktor kapitálové provázanosti. Kapitálová provázanost se zeměmi regionu Latinské Ameriky se nakonec stala pro asijské země osudná. Jelikož řada investorů začala po krizi v Mexiku přesouvat své investice do regionu jihovýchodní Asie. Investoři, kteří měli umístěné své investice v Mexiku, začali pociťovat nedůvěru ohledně svých investic a začali je rychle ze země stahovat a přemísťovat do asijských zemí.

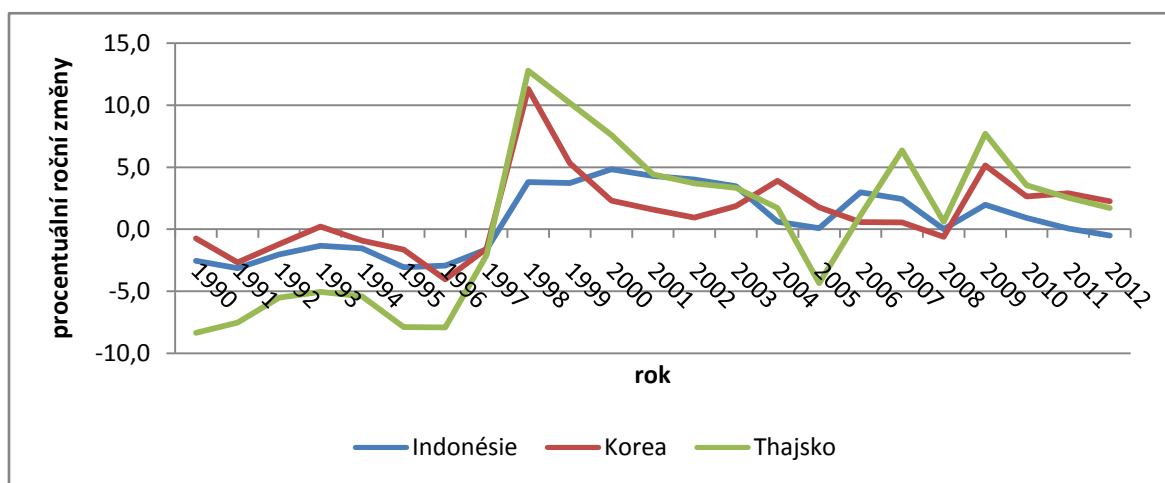
Příčiny vzniku krize

Krize v regionu jihovýchodní Asie se nejprve objevila v Thajsku. Pak se rozšířila na další země v tomto regionu. Před vypuknutí krize bylo pro asijské ekonomiky charakteristické: vysoké tempo růstu HDP, nízká inflace, vyrovnaný státní rozpočet, dále vysoké úrokové

sazby, silná liberalizace kapitálových transakcí, rostoucí příliv zahraničního kapitálu a rychle rostoucí vnější zadlužení.

Příčin vzniku asijské krize je celá řada. Je možné spatřovat je v nestabilitě vnějšího ekonomického prostředí i finančního a podnikového sektoru. Vnější nestabilita je znatelná z grafu č. 4.3, kde od roku 1990 do vzniku krize thajská, indonéská a korejská ekonomika trpěly závažnými problémy v oblasti běžného účtu platební bilance. Největším deficitem se vyznačovala thajská ekonomika. Nedostatečný dohled nad finančními institucemi a neefektivní alokaci zahraničního kapitálu považuje Jonáš (2000) za hlavní problémy ve finančním sektoru. Tím docházelo k růstu zranitelnosti ekonomiky vůči vnějším šokům. Finanční instituce poskytly značný objem úvěrů podnikům nezajištěným proti kurzovému riziku, což vyvolávalo obavy, že v případě možného znehodnocení měny nebudou podniky schopny dostát svých závazků. Obavy se naplnily, ke znehodnocení thajského bathu došlo a situace se zhoršila.

Graf č. 4.3 - Vývoj běžného účtu platební bilance v letech 1990 – 2012

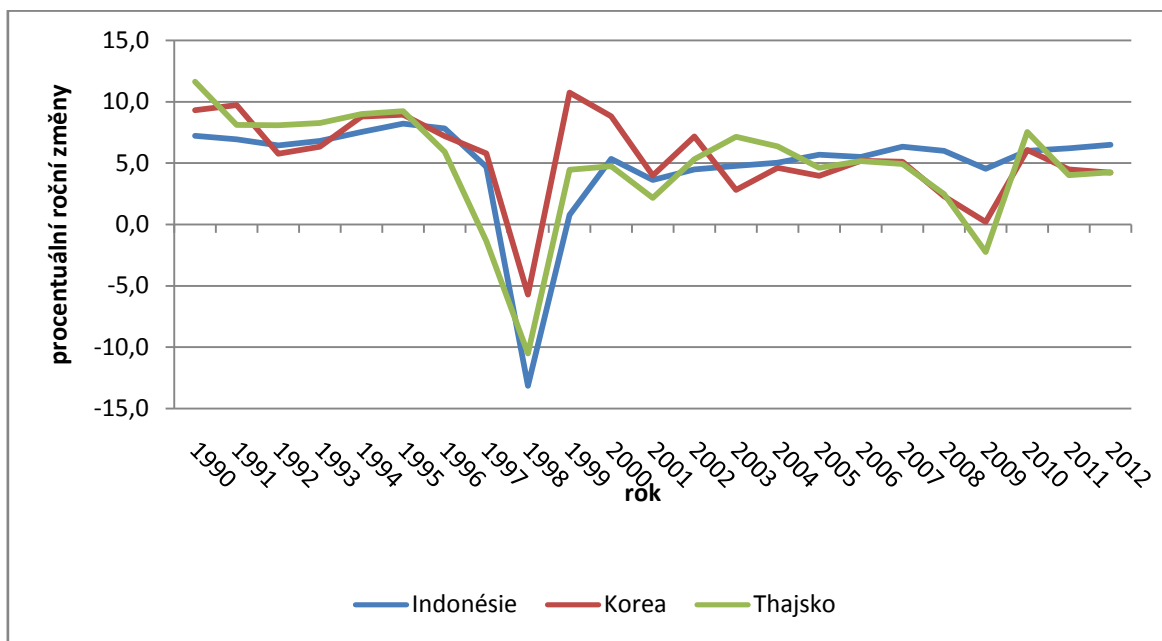
Zdroj: IMF, World Economic Outlook Database, October 2010, vlastní zpracování, BÚ PB v % HDP.

Pozn. Rok 2010, 2011, 2012 odhady zaměstnanců MMF.

Vnitřní nerovnováha však měla na vzniku těchto problémů také svůj podíl. Šlo zde především o vývoj HDP a růst domácích investic. Z grafu č. 4.4 je možno ukázat průběh krize v letech 1997 a 1998 na vývoji meziročních změn HDP u thajské, indonéské a korejské ekonomiky. HDP se v těchto sledovaných ekonomikách v roce 1997 významně meziročně propadl, a to o – 10 %, i přesto, o rok později je možno znovu zaznamenat jeho rychlý nárůst.

Vývoj HDP v grafu č. 4.4 znázorňuje tvar písmene „V“. Jeho průběh je u výše uvedených ekonomik podobný, rozdíly je možné spatřit ve velikosti propadu, či šířce tvaru písmene „V“.

Graf č. 4.4 – Vývoj HDP v Indonésii, Thajsku a Korei v letech 1990 - 2012

Zdroj: IMF, World Economic Outlook Database, October 2010, vlastní zpracování

Pozn. Rok 2010, 2011, 2012 odhady zaměstnanců MMF.

Thajsko, podobně jako řada dalších zemí v této oblasti, díky kombinaci fixního měnového kurzu a liberalizaci kapitálu, se stalo obětí nadměrného přílivu kapitálu do země. Přeměnu fixního kurzu na plovoucí, která vedla ke znehodnocení domácí měny a rychlému odlivu kapitálu ze země, je možné považovat v Thajsku za hlavní startovací faktor měnové krize. (Jonáš, 2000).

Průběh a dopady krize

Problémy vypukly v Thajsku v polovině roku 1997, kdy thajský bath přešel z fungování fixního režimu na volný floating. To vyvolalo znehodnocení měny, posílení nedůvěry zahraničních investorů a díky provázanosti bankovního sektoru se krize přelila do dalších zemí v tomto regionu. Podle MMF bylo Fondem v průběhu let 1997 - 1998, na záchranu asijských zemí, schváleno devět SBA v celkové výši 28,3 mld. SDR (viz Příloha č. 8).

Jonáš (1999) uvádí **3 faktory** tzv. „efektu nákazy“, které přispěly k šíření asijské krize i do dalších zemí. Díky poklesu hodnoty bathu dochází ke **snížení konkurenceschopnosti** vývozu

zemí v regionu jihovýchodní Asie, to vede k **odlivu kapitálu ze země** a díky **regionální propojenosti bankovních systémů** k rozšíření krize do okolních zemí. Nejvíce, po Thajsku, byly zasaženy ekonomiky Indonésie a Jižní Koreje⁶². Obavy investorů o své investice se zvětšily a tak začal obrovský odliv kapitálu i z ostatních zemí.

Po uvolnění fixního kurzu thajského bahtu, došlo k znehodnocení malajského ringitu, indonéské rupie a filipínského pesa. Nákaza se z jedné ekonomiky do druhé šířila velmi rychle. Pro země, do kterých se krize přelila, bylo charakteristické: obrovský příliv kapitálu a vysoké veřejné zadlužení. Asijské ekonomiky se staly zranitelné za prvé z důvodu nízké devizové likvidity, za druhé vlivem vysokého kursového rizika.

Ponaučení z asijské krize

Asijská krize přinesla do Fondu určité důležité poznatky a v souvislosti s nimi byly uskutečněny následující změny. Sedláček (2008) uvádí, že zkušenosti nabyté z krize v jihovýchodní Asii vedly Fond k posílení dohledu v oblasti finančního sektoru. Ten se ukázal jako velmi slabý a vyvolával velmi vážné problémy i v zemích s relativně zdravou makroekonomickou politikou. Dohled, který se předtím zaměřoval jen na oblast běžného účtu platební bilance, byl nyní posílen i na oblast finančního účtu a rozšířen i o otázky ohledně bankovního a finančního sektoru. Za tento dohled jsou odpovědní pracovníci Fondu, kteří detailně monitorují vývoj v bankách a ostatních finančních institucích.

Centrální banky, ve vybraných asijských zemích (konkrétně v Thajsku a Koreji), nebyly zcela transparentní. Centrální banky, z důvodu přilákání investorů, zkreslovaly údaje např. o výši zahraničních rezerv či zadluženosti zemí. Po odkrytí skutečných hodnot to vyvolalo paniku mezi investory, kteří začali ihned své investice stahovat. Tyto zkušenosti tak vedly Fond ke změně přístupu a k posílení transparentnosti centrálních bank v členských zemích.

⁶² Průběh propadu ekonomického růstu v těchto tři uváděných zemí byl velmi podobný (viz graf č. 4.4). V Indonésii lze ve vývoji HDP zaznamenat největší propad v porovnání s dalšími vybranými ekonomika. V roce 1996 byl v Indonésii ekonomický růst ve výši 7 %, o dva roky později 1998 se však propadl až na hodnotu - 13 %. I v dalších makroekonomických ukazatelích byla Indonésie hodnocena nejhůře z těchto zemí. Inlace v zemi dosáhla téměř 60 % a až do roku 2005 byla z těchto tří zemí nejvíce zadluženou zemí.

4.2 Hospodářská krize v současnosti

Preisler (2010) shledává současnou hospodářskou krizi jako nejhorší globální hospodářskou krizi od 30. let minulého století. Podle průzkumu společnosti Coface měla být svým rozsahem srovnatelná s úvěrovou krizí v roce 2001, ale menší než tři předchozí v letech 1973, 1982 a 1991.

I tato krize, jako výše uvedené krize v Asii a střední Americe z 90. let, má své zárodky ve Spojených státech. Centrální banka Spojených států amerických začala po útocích na USA v roce 2001 snižovat úrokové sazby v domněnání, že tím povzbudí svou ekonomiku. Peníze byly levné, díky nízkým úrokovým sazbám. Ty vyvolaly velkou poptávku po výstavbě nových nemovitostí. Americké banky začaly nabízet stavebních úvěry ve velkém množství především nebonitním klientům. Banky tak úvěru poskytovaly za velmi riskantních okolností, což následně vyvolalo značné problémy.

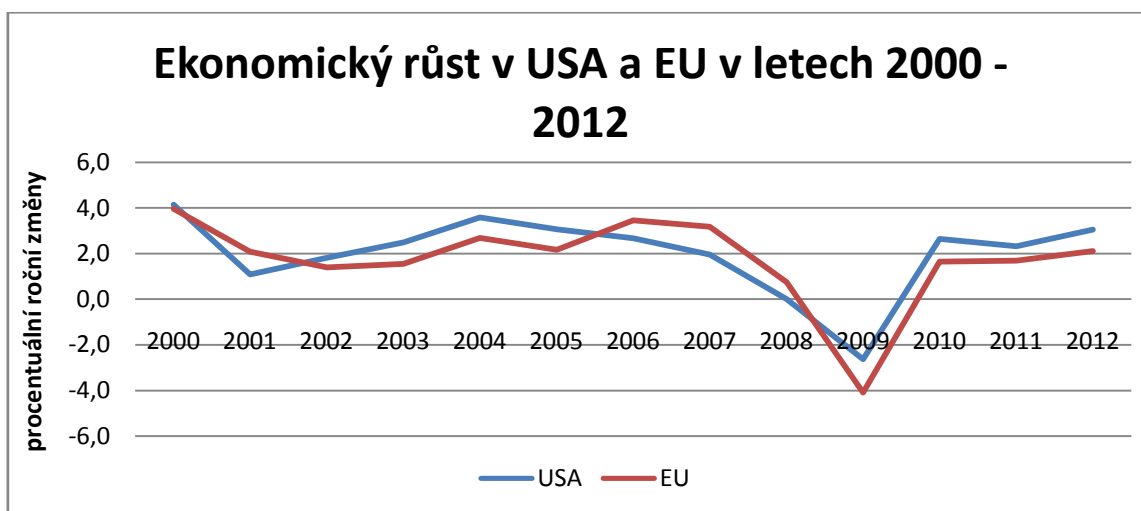
Díky nepružnému tržnímu prostředí se tak problémy začaly projevovat v nedostatku likvidity mezi finančními institucemi. Řada bankovních institucí se dostala do problémů a začala postupně krachovat. Vzhledem k úzkým vazbám finančního systému a také díky silně integrovaným nabídkovým řetězcům a propojení na globálních produktových trzích, došlo k šíření projevů krize přes hranice extrémně rychle.

Podle Evropského parlamentu (2007), (dále i „EP“), řada poslanců kritizuje ratingové agentury, že nevěnovaly dostatečnou pozornost dohledu nad finančními trhy a neupozornily na tento negativní vývoj včas⁶³.

Z grafu č. 4.5 je možné vidět, že ekonomika USA rostla až do roku 2004, poté začalo zpomalování ekonomického růstu, až v roce 2007 krach trhu s nemovitostmi v USA vyvolal obrovský propad ekonomického růstu. Významný propad HDP nastal ve stejnou dobu i ve státech EU, konkrétně v polovině roku 2009. Propad nastal ve stejném období, avšak krize zaútočila větší silou na státy EU než na Spojené státy Americké. I oživení ekonomické aktivity bylo v obou regionech rozdílné. Oživení ekonomické aktivity nastalo v USA rychleji než v EU. Proto je možné říci, že i přesto, že krize vypukla v USA, významný dopad měla krize především na trzích EU.

⁶³ Podle EP (2007), předsedkyně výboru pro vnitřní trh, francouzská sociální demokratka Pervenche Berès, řekla, že agentury měly včas na možná rizika upozornit a vidí možné vysvětlení v konfliktu zájmů jejich počínání: "Současný systém dohledu na trh musí být kontrolován a vyhodnocen, protože ratingové agentury jsou přímo financovány podniky, které mají hodnotit".

Graf č. 4.5 Vývoj HDP v USA a EU v letech 2000 - 2012

Zdroj: IMF, vlastní zpracování, rok 2010, 2011, 2012 – odhady

Krize v zemích EU se začala projevovat již v polovině roku 2008. Ekonomové upozorňovali na riziko spojené s tím, že se krize přelije do dalších zemí a zasáhne i státy EU, i přesto vlády některých států EU krizi ve Spojených státech amerických nevěnovaly příliš velkou pozornost. Ta se projevila až poté, co se dostaly některé banky v členských zemích do problémů, což už bylo většinou pozdě.

Podle EP (2007) reagovala Evropská centrální banka (ECB) na americkou realitní krizi tím, že navýšila oběh hotovosti do eurozóny, aby se krátkodobě vyhnula potížím. ECB nalila do ekonomik EU přes 200 mld. EUR z důvodu, aby na trzích EU nedošlo k nedostatku peněz. Místopředseda výboru pro průmysl, výzkum a energetiku, italský konzervativní poslanec Renato Brunetta krok ECB uvítal: „Centrální banky jednaly správně, aby předešly možné krizi likvidity, ale jedná se jen o krátkodobé nouzové řešení.“ Zároveň dodal, že by mělo platit pravidlo "kdo udělal chybu, musí také zaplatit". Toto pravidlo se však později ukázalo být neplatné, jelikož v současné době platí za problémy způsobené v jedné zemi všechny státy EU.

4.2.1 Dopady hospodářské krize na vybrané země Evropské unie

Jak již bylo uvedeno, krize se v zemích EU začala projevovat v polovině roku 2008. Na konci roku 2008 společnost Coface uvedla, že prohlubující finanční krizi doplňuje v Evropě krize úvěrová. Proto je možné říci, že krize zpočátku zasáhla nejvíce bankovní sektor, pojišťovny a subjekty nabízejících hypotéky. Náhlá omezení dostupnosti bankovních úvěrů,

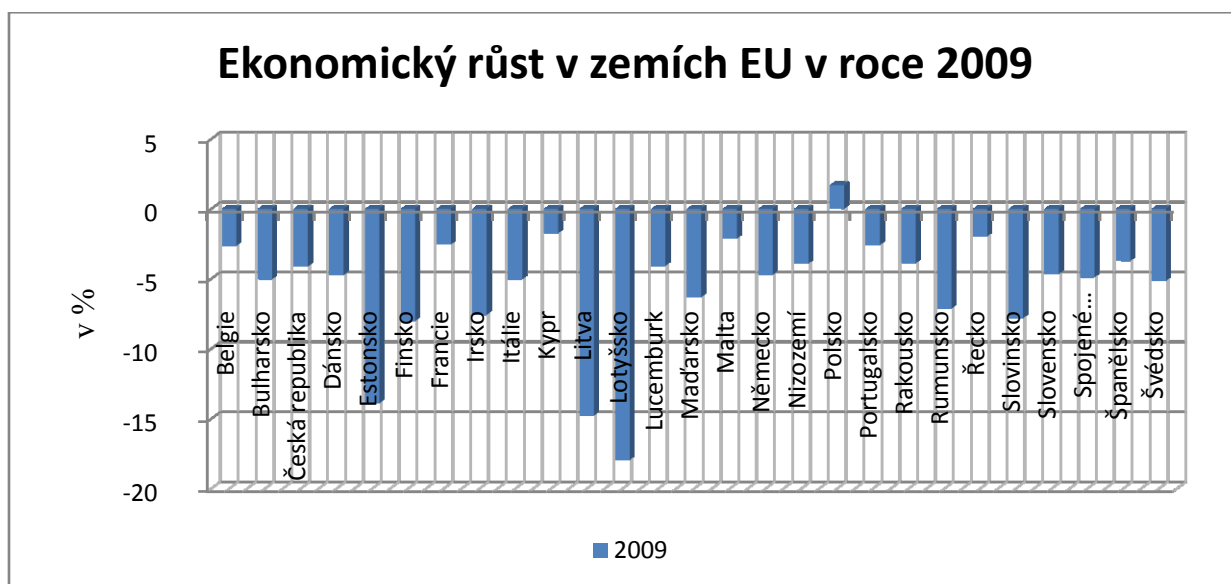
snížení důvěry v některé ekonomické subjekty a zpomalením ekonomické aktivity přinesly řadu problémů v jednotlivých zemích. Rostla zadluženost států EU a neschopnost splácet své závazky. Řada zemí EU se dostala do závažných problémů, ze kterých se samy nebyly schopny dostat. Mezinárodní instituce a EU vytvořily řadu záchranných balíčků na pomoc jednotlivým ekonomikám. Tato pomoc pomohla řadě zemí s problémy v ekonomice se vyrovnat, avšak díky pomoci se zvýšilo jejich celkové zadlužení, což je možné sledovat jako negativní jev. Avšak na druhé straně bez této pomoci by se řada zemí dostala do bankrotu.

Zemím, které se do problémů dostaly, pomáhal především MMF, avšak i EU se chtěla zapojit do pomoci, především svým členským státům a vytvořila tak v květnu roku 2010 záchranný fond s názvem **European Financial Stability Facility** pod zkratkou „EFSF“. Fond vznikl v reakci na dluhovou krizi, která nastala v Řecku s cílem, aby se tato situace již neopakovala v jiných státech EU. EFSF má však řadu nevýhod. Podle Euroskopu (2011) jedním z problémů je, že žádost o pomoc některého ze států eurozóny může rozpoutat paniku na trzích a nová krize by se mohla snadno šířit dál. Tento fond má platnost do roku 2013 a tak vznikla potřeba ze strany EU vytvořit záchranný mechanismus i na období let 2013 – 2017. Na konci března roku 2011 proto EU schválila vznik Evropského stabilizačního mechanismu (ESM)⁶⁴. Tento mechanismus bude mít k dispozici až 500 mld. EUR. ESM bude přímo součástí Lisabonské smlouvy, proto je pro jeho schválení potřeba podpisu všech členských zemí EU.

Krize dopadla na státy EU rozdílnou silou. Z grafu č. 4.6 je možné vidět, že v roce 2009 již byly finanční a hospodářskou krizí zasaženy všechny ekonomiky Evropské unie, kromě jedné jediné, a to Polska. Polsko, krizi odolávalo díky tomu, že není tak velkou mírou závislé na vývozech jako ostatní ekonomiky EU. Nejvíce byly krizí zasaženy pobaltské státy, jako je Lotyšsko, Litva a Estonsko, u nichž byl zaznamenán velmi významný propad HDP. V příloze č. 9 je možné najít, jak se vyvíjelo tempo růstu HDP v letech 2006 až 2012 ve všech státech EU. Zde jsou vyznačeny 3 státy EU, které byly zasaženy již v roce 2008. Jde o Estonsko, Irsko, Lotyšsko.

⁶⁴ ESM bude sídlit v Lucemburku stejně jako současný záchranný fond eurozóny a vznikne na základě smlouvy mezi členskými státy eurozóny. Současný EFSF funguje jako společnost s ručením omezeným, ESM však bude finanční institucí.

Graf č. 4.6 - Propad ekonomického růstu v zemích EU v roce 2009

Zdroj: IMF, World Economic Outlook Database, October 2010, vlastní zpracování

4.2.2 Pomoc MMF vybraným zemím Evropské unie

Fond v období hospodářské krize poskytl pomoc řadě členským, ale i nečlenským zemím EU. O první pomoc na záchranu své ekonomiky ze zemí EU požádalo MMF Maďarsko a Lotyšsko už v roce 2008. V roce 2009 požádalo o pomoc z Fondu Rumunsko a v roce 2010 to bylo Řecko a Irsko. Jedná se o vybrané ekonomiky EU, kterým bude následně věnována pozornost. I mimo EU zažádaly Fond o pomoc země jako je např. Island, Srbsko a Ukrajina. V současné době se hovoří o otevření nových úvěrů Rumunsku a Portugalsku. Rumunsku platnost SBA vypršela na konci března 2011.

Maďarsko

V regionu střední a východní Evropy se Maďarsko stalo jednou z největších obětí finanční krize a zároveň prvním žadatelem o podporu z Fondu. Jeho ekonomika patří mezi nejvíce zadlužené v tomto regionu⁶⁵. A díky zadluženosti se tak Maďarsko stalo vůči otřesům na finančních trzích nejzranitelnější.

Jeho zadlužení podle cia.gov (2010) dosahuje výše 79,6 % HDP. Maďarsko se od roku 2002 potýká s vysokým deficitem státního rozpočtu, okolo 8 % HDP. Od roku 2002 však byly

⁶⁵ Podle CIA (2010) se Maďarsko v hodnocení zadluženosti země umístilo na 18. pozici ze 132 států světa.

tendence k jeho snížení, i přesto v roce 2006 dosáhl jeho deficit výše 9,4 % HDP. Maďarsko tak v době vzniku krize čelilo platební neschopnosti uhradit svůj krátkodobý dluh. Problémy je možné shledat i ve velmi vysokém schodku běžného účtu platební bilance ve výši 7 % HDP. Oba deficity jsou závislé na financování ze zahraničních zdrojů, což Maďarsko vystavuje nebezpečí, které se stalo hrozbou pro bankovní systém. Proto pomoc mezinárodních institucí a EU byla namístě.

Na konci roku 2008 Maďarsko bylo nuceno požádat o pomoc MMF, EU a Světovou banku. Tyto mezinárodní organizace mu poskytly pro období let 2008 – 2010 dvouletou finanční pomoc ve výši přes 25 mld. USD. MMF schválilo Maďarsku SBA s platností od 6. 11. 2008 do 5. 10. 2010 ve výši 10,5 mld. SDR. Podle Fondu z této částky do konce února 2011 bylo Maďarsku uvolněno 7, 64 mld. SDR (což činí asi 734,6 členské kvóty).

Výměnou za tuto pomoc se Maďarsko zavázalo snížit rozpočtový deficit z více než 9 % HDP v roce 2006 na 3,8 % HDP do roku 2010 a zároveň s cílem na hodnotu méně než 3 % HDP v roce 2011 (CIA, 2010).

V roce 2010 nová vláda zavedla řadu strukturálních reforem ve snaze splnit cíl, ke kterému se díky poskytnutí pomoci zavázala. Ve snaze snížit deficit státního rozpočtu vláda zavedla vyšší zdanění bankovních, maloobchodních, energetických a telekomunikačních firem. Na finanční sektor vláda pro rok 2011 a 2012 uvalila speciální daň „daň z krize“ ve výši 200 miliard forintů (zhruba 18 mld. Kč) ročně, což vyvolalo velké rozpory s ostatními státy EU a Maďarsko je za to kritizováno. Mezi kritiky nově zavedené daně z krize patří celá řada zahraničních investorů⁶⁶. Ti maďarské vládě pohrozili, že zemi opustí a propustí maďarské zaměstnance. Dalších 161 miliard forintů ročně chce vláda získat prostřednictvím nových daní zavedených v ostatních odvětví (CIA, 2010).

Maďarsko se v roce 2010 vrátilo na cestu ekonomického růstu a nyní má jeden z nejnižších rozpočtových deficitů v EU. Deficit státního rozpočtu se mu podařilo snížit na 4,2 % v roce 2010. Je tedy možné říci, že i když deficit státního rozpočtu je jeden z nejnižších v EU, nepodařilo se Maďarsku splnit cíl pro poskytnutí prostředků daný Fondem. I přesto prostředky na povzbuzení své ekonomiky dostalo. Nezaměstnanost od roku 2006 vzrostla na více než 10 % v roce 2010. A díky významné podpoře vývozu zejména do Německa

⁶⁶ Celá řada zahraničních investorů pohrozila, že zemi opustí a propustí své maďarské zaměstnance. Jde o velmi významné firmy, mezi něž patří vedle ČEZ němečtí energetičtí giganti EON a RWE.

a podpoře ze strany MMF se Maďarsku podařilo v roce 2009 vyrovnat schodek obchodní bilance. Vývoj ekonomické situace v Maďarsku v období let 2006 – 2011 viz příloha č. 10.

Lotyšsko

Po Maďarsku druhou zemí, která musela kvůli dopadům finanční krize požádat o finanční pomoc z Fondu, bylo Lotyšsko. Lotyšsko v roce 2006 dosáhlo poměrně vysokého růstu HDP ve výši 12 %. Ekonomiku však trápil vysoký schodek obchodní bilance, který byl ve výši přes 22 % HDP.

O pomoc Lotyšsko požádalo Fond společně s Maďarskem. Lotyšská ekonomika, která byla v minulých letech jednou z nejrychleji rostoucích v Evropě, utrpěla ve třetím čtvrtletí roku 2008 pokles HDP o čtyři procenta a v roce 2009 poklesl až o 17 %. Lotyšsko je jedinou ekonomikou EU, u níž HDP meziročně takto dramaticky poklesl.

Podle Fondu, MMF schválil v prosinci roku 2008 Lotyšsku pomoc ve výši 1,5 mld. SDR. Na konci února 2011 byla Lotyšsku uvolněná již třetí SBA a její celková výše je v hodnotě 982, 2 mil. SDR (775 % členské kvóty). Pomoc od Fondu je součástí záchranného balíčku 7,5 mld. EUR. Na tomto balíčku se MMF podílí společně s EU, Světovou bankou a Evropskou bankou pro obnovu a rozvoj. Záchranu této ekonomiky podpořily i jednotlivé státy EU, a to konkrétně Česká republika, Polsko a Estonsko.

Vývoj makroekonomických ukazatelů lotyšské ekonomiky je možné vidět v příloze č. 11. Největší dopad krize na lotyšskou ekonomiku je možné sledovat v obrovském nárůstu nezaměstnanosti. Ta v roce 2010 dosáhla výše téměř 20 %, oproti roku 2008, kdy byla ve výši 8 %. Státní rozpočet se snažila lotyšská vláda udržovat vyrovnaný, dokonce v roce 2007 dosáhla vláda přebytku státního rozpočtu ve výši 0,6 % HDP. O rok později v roce 2008 se schodek státního rozpočtu vlivem krize prohloubil na téměř 8 % HDP a v roce 2010 dokonce na hodnotu 12 %, avšak podle odhadů MMF je možné vidět v roce 2011 aktivity k jeho snižování.

Řecko

Řecko se dostalo do znatelných problémů především vlastní vinou. Řecko je velmi problematickým státem, a proto se zde zaměřím jen na pomoc, kterou od Fondu v současné době čerpá. Pomoc, schválená v květnu 2010, na které se podílí MMF společně se státy eurozóny, se během tří let vyšplhá až na 110 mld. EUR. Řecko již obdrželo, od května 2010,

od Fondu, 2 uvolněné částky v rámci schválené SBA. Celková výše poskytnuté pomoci je Fondem schválena pro období let 2010 – 2013 v hodnotě 26,4 mld. SDR. Ke konci únoru 2011 podle MMF aktuálně čerpaná částka pro Řecko byla ve výši 9,1 mld. SDR (1 109 % členské kvóty). Úkolem Řecka, které požádalo o pomoc z Fondu, bylo vytvořit hospodářský program na obnovení ekonomického růstu a devizové situace v zemi. Po další, třetí revizi, došlo v Řecku k vyšší efektivitě prováděným reformám a dalším pokrokům, především v oblasti posílení konkurenceschopnosti, posílení stability finančního sektoru a zajištění udržitelných veřejných financí.

Irsko

Irsko dlouho pomoci odolávalo. Situace v zemi se však stala natolik závažná, že nakonec o pomoc muselo Irsko požádat. Evropský komisař pro hospodářské a měnové záležitosti Olli Rehn uvádí, že problémy irských bank vznikly díky obrovskému množství úvěrů, které si finanční ústavy nabraly v zahraničí. Úderem hospodářské a finanční krize však ceny nemovitostí začaly prudce klesat a začala se v zemi projevovat neschopnost finančních ústavů plnit své závazky. Začal růst deficit státního rozpočtu, jelikož příjmy nestačily na krytí tak obrovských výdajů státního rozpočtu. Příjmy do státního rozpočtu totiž z velké části stojí na příjmu z daní z nemovitostí a daní ze zisku

Daň ze zisku patří mezi hlavní důvody, proč se Irové obávali pomoci v rámci EU či MMF. Evropské státy chtějí výměnou za pomoc požadovat zvýšení korporátních daní v zemi. Ty totiž patří, po Bulharsku, ke druhým nejnižším v EU. V roce 2003, v úmyslu do země přitáhnout mnohé významné nadnárodní společnosti a zvýšit v zemi míru zaměstnanosti, poklesla sazba z daně ze zisku z 16 % na 12,5 %. Od té doby zůstala až doposud na té samé úrovni a země se tak stala velmi přitažlivá pro řadu společností a zahraničních investorů. Je považována pro řadu zemí EU za velkého konkurenta v této oblasti, a proto není divu, že evropské státy považují zvýšení této sazby za důležité.

Dalším významným důvodem poskytnutí pomoci je i ten, že v případě, kdyby Irsko vyhlásilo platební neschopnost, obrovské ztráty by utrpěly německé banky, které mají obrovský objem irských státních dluhopisů. Z toho důvodu bylo Německo hlavním příznivcem pomoci Irsku.

Poté, co v listopadu v roce 2010 irští představitelé oznámili, že situace v zemi je velmi vážná, bylo nuceno Irsko zažádat o pomoc. Nakonec Irsku byl v listopadu 2010 schválen

balíček pomoci ve výši 85 mld. EUR. Takto vysokou částku budou muset Irové splatit s velmi vysokými úroky a její poskytnutí je podmíněno škrty v rozpočtu.

Ekonom Kohout pro český rozhlas (2010) uvedl, že irský případ se nedá zcela srovnávat s řeckým nedávným ekonomickým krachem. „V Řecku byl hlavní příčinou problémů nepořádek ve veřejných financích, v Irsku za posledních dvacet let ne. Země byla po právu dávana za příklad dobrého hospodaření s veřejnými financemi. Příčinou irského bankrotu je obrovská úvěrová bublina, která začala v druhé polovině devadesátých let a vrcholila v roce 2007 až 2008“.

4.3 Flexibilní úvěrová linka pro Polsko a Kolumbii

Z celkové částky 72,2 mld. SDR, kterou Fond pomohl zemím zasažených finanční krizí, velká část prostředků, až 52,2 mld. SDR, připadla na financování v rámci flexibilní úvěrové linky. Tu zmiňuji proto, že se jedná o nový nástroj pomoci, zavedený v roce 2009. FCL byla pro rok 2010 schválena v březnu pro Mexiko a v květnu pro Polsko a Kolumbii. Nejvyšší částka ve výši 31,5 mld. SDR byla určena Mexiku, 13,7 mld. SDR Polsku, a nejméně, zhruba 7 mld. SDR, získala Kolumbie. FCL je těmto zemím určena v délce jednoho roku. Z jakého důvodu bylo Mexiku poskytnuto čerpání v rámci FCL bylo řečeno v souvislosti v mexickou měnovou krizi. Nyní je možno uvést důvody, proč Fond rozhodl, že Polsko a Kolumbie jsou způsobilými ekonomikami pro otevření těchto úvěrových linek.

Polsko je jednou ze zemí v Evropě, které se krize takřka nedotkla. Vývoj HDP, inflace a účtu platební bilance je vidět v příloze č. 12. V ní je dobře vidět, že Polsko v roce 2009 zaznamenalo ekonomický růst ve výši 1,7 % a zůstatek běžného účtu platební bilance se v porovnání s rokem 2008 v roce 2009 snížil na hodnotu – 1,7 % HDP. Je to dáno především tím, že ekonomika Polska je závislá na domácí spotřebě, nikoliv na vývozech, a proto ho krize nezasáhla tak významně, jako tomu bylo v jiných zemích Evropy. Z těchto důvodů bylo Polsko zařazeno mezi země splňující podmínky pro čerpání flexibilní úvěrové linky a již v červenci 2010 mu bylo v rámci ní umožněno první čerpání. Dne 21. ledna 2011 byla Polsku schválena druhá FCL ve výši 19,17 mld. SDR⁶⁷. Polsko však nemá v úmyslu z FCL čerpat prostředky, hodlá jí využívat jen jako preventivní nástroj.

⁶⁷ To je přibližně 30 mld. USD, nebo 1 400 % členské kvóty.

Pro Kolumbii byla Výkonnou radou MMF schválena jednoroční FCL ve výši téměř 7 mld. SDR⁶⁸. Kolumbie považuje tyto prostředky jako preventivní opatření a nehodlá z nich čerpat, podobně jako Polsko. Podle závěrů MMF byla makroekonomická výkonnost Kolumbie hodnocena velmi kladně. Kolumbie zažívala během posledních deseti let významný ekonomický růst, což je možné vidět v příloze č. 13, zejména v období let 2006 a 2007. V režimu cílování inflace se jí podařilo snížit inflaci až na jednociferná čísla. Zranitelnost této ekonomiky se podařilo snížit především pomoci zavedením plovoucího kurzového režimu, regulací bankovního systému a velmi přísným dohledem nad správou dluhu⁶⁹. To má hrát důležitou roli v upevňování důvěry a posílení politického rámce v zemi.

4.4. Shrnutí

V rámci této kapitoly bylo pojednáno o první i druhé dluhové krizi v Mexiku a měnové krizi v jihovýchodní Asii, jejím příčinám, průběhu a dopadům. Další část této kapitoly je zaměřena na hospodářskou krizi v současnosti, jejím dopadům na vybrané země EU a pomoci jednotlivým zemím, konkrétně Maďarsku, Lotyšsku, Řecku a Irsku. Poslední zemí, která v nedávné době zažádala o pomoc z Fondu, je Portugalsko.

Závěrem této kapitoly je možné říci, že některé státy EU již zaznamenávají postupné oživení svých ekonomik z hospodářské krize. I přesto, je pomoc od Fondu velmi důležitá i v současné době, jelikož záchranný mechanismus EU nedisponuje tak velkými prostředky na záchranu svých ekonomik.

⁶⁸ Zhruba 10,5 miliardy dolarů v USA.

⁶⁹ Podle MMF se Kolumbii podařil vládní dluh v roce 2008 snížit na 22,3 % HDP. V době krize mírně narostl a v současné době (roku 2011) je výše vládního dluhu odhadována okolo 29 % HDP.

5. Závěr

Cílem této práce bylo na základě analýzy, z dostupných informací z oficiálních stránek MMF a dostupné literatury, zjistit postavení Mezinárodního měnového fondu při poskytování pomoci a řešení jednotlivých krizí ve světě. Podle mého názoru MMF při poskytování pomoci svým členským významně pomohl. Je však možné shledat v této podpoře zemím mnohé úspěchy, ale i mnohé neúspěchy.

Jedním z úspěchu Fondu je jeho rychlá pomoc v případě, že je země zasažena krizí a není schopna se vlastními mechanismy, či nástroji se z krize vymanit. Fond vždy adekvátně reagoval na aktuální potřeby a problémy ve světě a na jejich reakci zaváděl nové nástroje, které potřebám zemím přizpůsoboval.

Podpora od Fondu členským zemím pomohla, ale je nutné uvést i „druhou stranu mince“ poskytované pomoci Fondu. Zejména v období devadesátých let se snesla velká vlna kritiky, kdy reformy prosazované MMF nepřinesly finanční stabilitu ani prosperitu. Kritikové poukazují na programy strukturálních úprav, které státy musí zavádět proto, aby získaly finanční pomoc od Fondu. Tyto programy však měly velmi negativní vliv na celý sociální systém v jednotlivých zemích. Škrty ve vládních výdajích znamenají zásah do podpory v nezaměstnanosti, sociálních dávek, výdajů na školství nebo zdravotnictví, či životní prostředí. Dále zvýšení daní vede ke snížení příjmu, růstu nezaměstnanosti, zejména v rozvojových, či rozvíjejících zemích, k nárůstu chudoby. Tyto prováděné reformy pak mají dopad na spokojenost a životní úroveň obyvatelstva v zemi. Tento případ je možné sledovat například v Řecku. Značný vliv na neefektivitu poskytované pomoci z Fondu má i silná korupce v zemi, kdy případnou prostředky na jiné účely, než na jaké mají přijít. Proto z důvodu nedůvěry některých států či subjektů vůči Fondu, je v současnosti kladen důraz na přitvrzení transparentnosti jeho fungování a zavedení účinných a efektivních sankčních opatření v případě jejich neplnění.

Mou hypotézu je možné potvrdit. I když v minulosti byly určité úvahy o neefektivním poskytování pomoci z Fondu, i přesto si myslím, že v současné době, kdy státy EU zažívají hospodářskou krizi, je tato pomoc velmi účinná. Proto nemusely některé státy EU vyhlásit bankrot země, což by mohlo ohrozit vývoj EU.

V současné době, 16. – 17. 4. 2011, proběhlo zasedání MMF a Světové banky ve Washingtonu D. C. Na zasedání byla projednávána dvě velmi důležitá témata, spojená se

současnou situaci ve světě. Jednalo se o rozšíření mezinárodní pomoci Japonsku, zasaženého v březnu 2011 zemětřesením a jadernou krizí. Japonskou vládou jsou náklady na rekonstrukci postižených oblastí odhadovány ve výši 16 až 25 bilionů jenů. MMF si je vědom, že je potřeba této zemi věnovat obrovskou pozornost. Ještě však ani v této době, není jisté, jak dlouho jaderná krize bude dále trvat a jaké bude mít následky na japonskou ekonomiku či dokonce na ostatní země světa.

Další projednávanou otázkou byla situace arabských zemí a výše či forma podpory těmto zemím. Česká televize 17. 4. 2011 uvedla, že MMF zřejmě uvolní až 35 mld. USD pro země Blízkého východu a severní Afriky, které jsou zasaženy vlnou násilí. Pomoc ale bude směřovat především do těch arabských zemí, které preferují stabilní vládu a hluboké hospodářské reformy.

Minulý týden, 9. 4. 2011, bylo zveřejněno, že Portugalsko je další zemí, která požádá oficiálně EU a MMF o finanční pomoc. Celková hodnota podpory by měla podle odhadů portugalské vlády dosáhnout 70 až 80 mld. EUR. Závěrečná dohoda o finanční pomoci, která se bude tento měsíc projednávat, by mohla být uzavřena 16. května 2011 portugalskou vládou, EU a MMF.

Podle mého názoru hospodářskou krizi zastínila řada událostí, které se ve světě od začátku roku 2011 udály. Jedná se o válečné nepokoje v jihoafrických zemích či situaci v Japonsku, zasaženého zemětřesením a jadernou krizí, kde se Fond rovněž angažuje při poskytování pomoci těmto zemím.

Státy EU zažívají již určitá oživení svých ekonomik, i přesto je však možné vidět, že krize není překonána a do problémů se dostávají další země.

6. Seznam použité literatury

Knihy:

1. CIHELKOVÁ, Eva, a kol. *Světová ekonomika : nové jevy a perspektivy*. Praha : C. H. Beck, 2001. 257 s. ISBN 80-7179-311-6.
2. CIHELKOVÁ, Eva, a kol. *Světová ekonomika : Regiony a integrace*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, spol. s r. o. , 2002. 244 s. ISBN 80-247-0193-6.
3. CIHELKOVÁ, Eva a kol. *Mezinárodní ekonomie II*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008. 258 s. ISBN 978-80-7400-054-6.
4. JENÍČEK, V.; Foltýn, J. *Globální problémy a světová ekonomika*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2003. 269 s. ISBN 80-7179-795-2.
5. JONÁŠ, Jiří. *Světová ekonomika na přelomu tisíciletí*. Praha : Management Press, 2000. 237 s. ISBN 80-7261-016-3
6. MARKOVÁ, J. *Mezinárodní měnové instituce*. Praha: VŠE, Nakladatelství Oeconomica, 2002. 254 s. ISBN 80-245-0431-6.
7. MARKOVÁ, J. *Mezinárodní měnové spolupráce*. Praha: VŠE, Nakladatelství Oeconomica, 2006. 270 s. ISBN 80-245-1053-7.
8. NEUMANN, P.; ŽAMBERSKÝ, P.; JIRÁNKOVÁ, M. *Mezinárodní ekonomie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2010. 160 s. ISBN 978-80-247-3276-3.
9. SEDLÁČEK, P. *Mezinárodní měnový fond ve 21. století*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. 256 s. ISBN 978-80-7400-012-6.
10. STAVÁREK, D. *Mezinárodní finanční instituce*. 1. vyd. Karviná: Slezská univerzita v Opavě Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné, 2003. 176 s. ISBN 80-7248-208-4.
11. SUCHARDA, B. *Mezinárodní měnová soustava v pohybu*. Praha: Československá obchodní a průmyslová komora, 1979. 128 s. ISBN 37-503-79.
12. SALVATORE, D. *International Economics*. 5th ed. New Jersey: Prentice Hall International, 1995. 778 s. ISBN 0-13-180381-6.
13. ŽÍDEK, L. *Dějiny světového hospodářství*. 2. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009. 397 s. ISBN 978-80-7380-184-7.

ODBORNÉ ČASOPISY A ČLÁNKY

14. HLAVÁČEK, K.; SPÁČILOVÁ, L. *Historie, současnost a perspektivy Mezinárodního měnového fondu*. Ekonomická revue. 2006, roč. 9, č. 2, s. s. 4-20. ISSN 1212-3951.
15. JONÁŠ, Jiří. *Finanční krize v Asii a úloha MMF*. Finance a úvěr. 1999, 49, 3, s. 129-142.
16. PROCHÁZKA P.; SEDLÁČEK P. *Mezinárodní měnový fond: reforma v poločase*. Bankovníctví č. 11, 2007. Str. 15 – 16.
17. PROCHÁZKA P.; SEDLÁČEK P. *MMF: Reforma po reformě*. Bankovníctví č. 11, 2009. Str. 15 – 16.
18. VENCOVSKÝ, F. *U zrodu Mezinárodního měnového fondu*. Bankovníctví, č. 8, 2000, str. 13-14.

WEBOVÉ STRÁNKY

19. CIA [online]. 2011 [cit. 2011-04-10]. *The world Factbook*. Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html>>.
20. Ct24 [online]. 2008 [cit. 2008-10-13]. *Evropská unie a měnový fond chtějí zachránit Maďarsko*. Dostupné z WWW: <<http://www.ct24.cz/ekonomika/32056-evropska-unie-a-menovy-fond-chteji-zachranit-madarsko/>>.
21. Ct24 [online]. 2010 [cit. 2010-03-24]. *Maďarsko nemá o pomoc nouzi, MMF ho zajistil 16 miliardami*. Dostupné z WWW: <<http://www.ct24.cz/ekonomika/84946-madarsko-nema-o-pomoc-nouzi-mmf-ho-zajistil-16-miliardami/>>.
22. ČNB [online]. 2011 [cit. 2011-03-20]. Miroslav Singer - guvernér ČNB. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/bankovni_rada/clenove_bankovni_rady/cnb_singer.ht>.
23. EKONOMIKA.IHNED [online]. 2008 [cit. 2008-11-07]. *MMF a evropské země pošlou Islandu šest miliard dolarů*. Dostupné z WWW: <<http://ekonomika.ihned.cz/c1-30022460-mmf-a-evropske-zeme-poslou-islandu-sest-miliard-dolaru>>.

24. EKONOMIKA.IHNED [online]. 2008 [cit. 2010-10-23]. *Islandu půjčovaly nejvíc banky z Německa. Ted' mají problémy.* Dostupné z WWW: <<http://ekonomika.ihned.cz/c1-29354230-na-islandu-pujcovaly-nejvic-banky-z-nemecka-ted-maji-problemy>>.
25. EKONOMIKA.IHNED [online]. 2008 [cit. 2010-11-10]. *Island žádá EU o pomoc. Evropská komise mu dává podmínky.* Dostupné z WWW: <http://ekonomika.ihned.cz/c4-20003685-30118460-001000_d-island-zada-eu-o-pomoc-evropska-komise-mu-dava-podminky>.
26. EKONOMIKA.IHNED [online]. 2010 [cit. 2010-07-18]. *MMF a EU: Maďarsko musí udělat větší škrtý, jinak zbytek úvěru nedostane.* Dostupné z WWW: <<http://ekonomika.ihned.cz/c1-44971620-mmf-a-eu-madarsko-musi-udelat-vetsi-skrty-jinak-zbytek-uveru-nedostane%22>>.
27. EKONOMIKA.IHNED [online]. 2010 [cit. 2010-07-20]. *Maďarsko si postavilo hlavu. Požadavkům MMF a EU nevyhoví, škrtat nebude.* Dostupné z WWW: <<http://ekonomika.ihned.cz/c1-45045680-madarsko-si-postavilo-hlavu-pozadavkum-mmf-a-eu-nevyhovi-skrtat-nebude>>.
28. EKONOMIKA.IHNED [online]. 2011 [cit. 2011-01-03]. *Jen co se Maďaři ujali řízení EU, začal je Brusel vyšetřovat kvůli jejich "krizovým" daním.* Dostupné z WWW: <<http://ekonomika.ihned.cz/c1-49164290-jen-co-se-madari-ujali-rizeni-eu-zacal-je-brusel-vysetrovat-kvuli-jejich-krizovym-danim>>.
29. EURACTIV [online]. 2008 [cit. 2008-09-18]. *EU nebude proti finanční krizi bojovat stejně jako USA.* Dostupné z WWW: <<http://www.euractiv.cz/ekonomika-a-euro/clanek/eu-nebude-proti-financi-krizi-bojovat-stejne-jako-spojene-staty>>.
30. EURACTIV [online]. 2008 [cit. 2008-09-29]. *Finanční krize zasahuje první evropské banky.* Dostupné z WWW: <<http://www.euractiv.cz/ekonomika-a-euro/clanek/financi-krize-zasahuje-prvni-evropske-banky>>.
31. EURACTIV [online]. 2011 [cit. 2011-03-25]. *Trvalý záchranný mechanismus eurozóny je na světě.* Dostupné z WWW: <<http://www.euractiv.cz/ekonomika-a-euro/clanek/trvaly-zachranny-mechanismus-eurozony-je-na-svete-008608>>.
32. EUROPEAN FINANCIAL STABILITY FACILITY [online]. 2011 [cit. 2011-02-03]. *About ESFS.* Dostupné z WWW: <<http://www.efsf.europa.eu/about/index.htm>>.

33. EUROSKOP [online]. 2011 [cit. 2011-04-03]. *700 miliard eur pro eurozónu*. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/8959/18651/clanek/700-miliard-eur-pro-eurozonu/%20700%20miliard%20eur%20pro%20eurozónu>>.
34. EVROPSKÝ PARLAMENT [online]. 2007 [cit. 2007-12-07]. *Poslanci se obávají dopadu americké finanční krize na EU*. Dostupné z WWW: <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+IM-PRESS+20070823STO09819+0+DOC+XML+V0//CS>>.
35. FINANČNÍ NOVINY [online]. 2011 [cit. 2011-04-09]. *MMF potvrdil, že ho Portugalsko požádalo o finanční pomoc*. Dostupné z WWW: <http://www.financninoviny.cz/zpravy/mm-f-potvrdil-ze-ho-portugalsko-pozadalo-o-financni-pomoc/621219&id_seznam=>>.
36. FINANČNÍ NOVINY [online]. 2011 [cit. 2011-04-17]. *MMF zřejmě poskytne až 35 mld. USD zemím na Blízkém východě*. Dostupné z WWW: <<http://www.financninoviny.cz/zpravy/mm-f-zrejme-poskytne-az-35-mld-usd-zemim-na-blizkem-vychode/624710>>.
37. IHNED [online]. 2010 [cit. 2010-07-02]. *Maďarsko požádá o pomoc 20 miliard eur od EU a MMF*. Dostupné z WWW: <<http://in.ihned.cz/c1-44645800-madarsko-pozada-o-pomoc-20-miliard-eur-od-eu-a-mm-f>>.
38. IHNED [online]. 2010 [cit. 2010-11-16]. *Evropané nemusí panikařit. Irská krize euro neohrožuje, tvrdí eurokomisař Rehn*. Dostupné z WWW: <<http://finweb.ihned.cz/c1-48204790-evropane-nemusi-panikarit-irska-krize-euro-neohrozuje-tvrdi-eurokomisar-rehn>>.
39. IHNED [online]. 2010 [cit. 2010-11-23]. *Irská krize se přesouvá do politiky. Hrozí nové volby a vyšší daně*. Dostupné z WWW: <<http://ekonomika.ihned.cz/c1-48282020-v-irsku-se-rozhadala-vlada-hrozi-nove-volby-a-vyssi-dane>>.
40. IMF [online]. 2006 [cit. 2011-03-23]. *Glossary of Selected Financial Terms*. Dostupné z WWW: <<http://www.imf.org/external/np/exr/glossary/index.asp>>.
41. IMF [online]. 2011 [cit. 2011-04-10]. *IMF Executive Directors and Voting Power*. Dostupné z WWW: <<http://www.imf.org/external/np/sec/memdir/eds.aspx>>.
42. IMF [online]. 2010 [cit. 2010-06-16]. *Chronology*. Dostupné z WWW: <<http://www.imf.org/external/np/exr/chron/chron.asp>>.

43. IMF [online]. 1998 [cit. 2011-02-07]. *Financial Facilities and Policies*. Dostupné z WWW: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/sup098/08.htm>.
44. IMF [online]. 1998 [cit. 2011-02-07]. *Financial Facilities and Policies*. Dostupné z WWW: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/sup0998/08.htm>.
45. IMF [online]. 2000 [cit. 2011-01-30]. *Review of Fund Facilities — Preliminary Considerations*. Dostupné z WWW: <http://www.imf.org/external/np/pdr/fac/2000/faciliti.pdf>.
46. IMF [online]. 2006 [cit. 2011-02-10]. *Precautionary Arrangements — Purposes and Performance*. Dostupné z WWW: <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2006/032306p.pdf>.
47. IMF [online]. 2009 [cit. 2011-01-20]. *IMF Executive Board Approves US\$10.5 Billion Arrangement for Colombia Under the Flexible Credit Line*. Dostupné z WWW: <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2009/pr09161.htm>.
48. IMF [online]. 2009 [cit. 2011-02-10]. *Borrowing Agreement with Norges Bank*. Dostupné z WWW: <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2009/052909.pdf>.
49. IMF [online]. 2010 [cit. 2011-01-10]. *The Multilateral Debt Relief Initiative*. Dostupné z WWW: <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/mdri.htm>.
50. IMF [online]. 2010 [cit. 2011-02-10]. *IMF and World Bank Announce up to US\$1.8 billion in Debt Relief for Togo*. Dostupné z WWW: <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10493.htm>.
51. IMF [online]. 2010 [cit. 2011-02-10]. *IMF Stand-By Arrangement*. Dostupné z WWW: <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/sba.htm>.
52. IMF [online]. 2010 [cit. 2011-02-10]. *Lending by the IMF*. Dostupné z WWW: <http://www.imf.org/external/about/lending.htm>.
53. IMF [online]. 2010 [cit. 2011-02-10]. *The IMF's Flexible Credit Line*. Dostupné z WWW: <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/fcl.htm>.
54. IMF [online]. 2011 [cit. 2011-01-30]. *Togo: Enhanced Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) Initiative Completion Point Document and Multilateral Debt Relief Initiative*. Dostupné z WWW: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2011/cr1128.pdf>.

55. IMF [online]. 2010 [cit. 2010-06-16]. *Our work*. Dostupné z WWW: <<http://www.imf.org/external/about/ourwork.htm>>.
56. IMF [online]. 2010 [cit. 2010-06-16]. *Quotas*. Dostupné z WWW: <<http://www.imf.org/external/about/quotas.htm>>.
57. IMF [online]. 2010 [cit. 2010-07-01]. *Members*. Dostupné z WWW: <<http://www.imf.org/external/np/sec/memdir/members.htm#total>>.
58. IMF [online]. 2011 [cit. 2011-03-16]. *Annual Report of the Executive Board for the Financial Year Ended April 30, 2010*. Dostupné z WWW: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/ar/2010/eng/index.htm>>.
59. IMF [online]. 2011 [cit. 2011-03-16]. *IMF Completes Third Review Under Stand-By Arrangement for Greece and Approves €4.1 Billion Disbursement*. Dostupné z WWW: <<http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2011/pr1177.htm>>.
60. KONKURNÍ-NOVINY [online]. 2008 [cit. 2008-12-03]. *Finanční krizí v Evropě provádí i krize úvěrová*. Dostupné z WWW: <<http://www.konkursni-noviny.cz/clanek.html?ida=1994>>.
61. PROCHÁZKA, Petr; SEDLÁČEK, Petr. ČNB [online]. 2004 [cit. 2011-04-15]. *MMF po šedesáti letech*. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2004/cl_04_041118a.html>.
62. PREISLER, David [online]. 2010 [cit. 2010-12-28]. *2000-2010: Krize, rozmach Číny či ceny ropy*. Dostupné z WWW: <<http://www.profit.cz/clanek/2000-2010-krize-rozmach-ciny-ci-ceny-ropy.aspx>>.
63. ROZHLAS [online]. 2010 [cit. 2011-11-18]. *Finanční krize v Irsku už na obyvatele dopadla*. Dostupné z WWW: <http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/financi-krize-v-irsku-uz-na-obyvatele-dopadla--8120>.

Seznam zkratek a symbolů

MMF	Mezinárodní měnový fond
IBRD	Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj
EU	Evropská unie
USD	Americký dolar
USA	Spojené státy americké
SDR	Zvláštní práva čerpání
ECU	Evropská měnová jednotka
HDP	Hrubý domácí produkt
GAB	Všeobecná dohoda o zápůjčce
NAB	Nové dohody o zápůjčce
EUR	Euro
ČNB	Česká národní banka
OECD	Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj
OPEC	Organizace zemí pro export ropy
OSN	Organizace spojených národů
ČR	Česká republika
WAEMU	Západoafrická hospodářská a měnová unie
EU	Evropská unie
SBA	Stand – by Arrangement
HAPAs	Vysoce účinná preventivní opatření

EFF	Rozšířená facilitita Fondu
FCL	Flexibilní úvěrová linka
PRGF	Facilita na snížení chudoby a na podporu růstu
PRGT	Poverty Reduction and Growth Trust
RCF	Rychlá úvěrová facilitita
SCF	Úvěrová facilitita Standby
HND	Hrubý národní důchod
MDRI	Multilaterální iniciativu odpouštění dluhů
WB	Skupina světové banky
HIPC	Iniciativa pro silně zadlužené chudé země
ERM	Mechanismus směnných kurzů
FED	Centrální banka Spojených států amerických
NAFTA	Severoamerická dohoda o volném obchodu
EP	Evropský parlament
ECB	Evropská centrální banka
EFSF	Evropský fond finanční stability
ESM	Evropský stabilizační mechanismus
CIA	Ústřední zpravodajská služba
ČEZ	České Energetické Závody
EON	Distributor elektrické energie v České
RWE	Energetická skupina
SR	Státní rozpočet
BÚ PB	Běžný účet platební bilance

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- беру на ве́домі, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne

.....

jméno a příjmení studenta

Adresa trvalého pobytu studenta:

.....